

LOKALNI AKCIONI PLAN ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE OPŠTINE BERKOVIĆI 2012-2017

Berkovići, Decembar 2011. godine

MDG **F**
MDG ACHIEVEMENT FUND

Izrada akcionog plana zaštite životne sredine opštine Berkovići je realizovana u okviru MDG-F programa Očuvanje okoliša i klimatske promjene: „Standardizacija upravljanja okolišem: povezivanje lokalnih i državnih aktivnosti u BiH“. Ovaj trogodišnji program zajednički provodi pet UN agencija: UNDP, UNV, UNEP, FAO i UNESCO, u partnerstvu sa Ministarstvom za vanjsku trgovinu i ekonomske odnose BiH, Ministarstvom civilnih poslova BiH, Ministarstvom za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju RS, Ministarstvom poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS, Ministarstvom okoliša i turizma FBiH, Ministarstvom poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH, opštinama, te organizacijama civilnog društva. Program se finansira sredstvima španskog Fonda za dostizanje milenijumskih razvojnih ciljeva (MDG-F).

Opština Berkovići želi zahvaliti svim organizacijama, institucijama i pojedincima koji su uzeli učešća u izradi akcionog plana zaštite životne sredine (LEAP¹) za period od 2012. do 2017. godine.

UČESNICI U IZRADI LEAPa:

Članovi opštinskog tima za izradu LEAPa:

Momčilo Kundačina – koordinator opštinskog LEAP tima

Veselinka Šotra

Nenad Abramović

Milosava Samardžić

Dragana Bjelica

Jelica Šukić

Dobroslav Muratović

Članovi radne grupe:

Janko Soldo

Zoran Lučić

Jovo Samardžić

Branko Čolić

Branko Tasovac

Dragan Samardžić

Goran Marković

Marinko Puljić

Slavko Novaković

Dušan Đurica

Zdravko Raguž

Veselin Rugar

Ranko Rogan

Aleksandar Kundačina

Zora Kuljić

Mato Marić

Momčilo Miličević

Mitar Kulušić

Biljana Kulušić

Tehničku asistenciju opštini Berkovići pri izradi akcionog plana zaštite životne sredine pružio je konzorcijum Centar za razvoj i podršku (CRP) i Udruženje građana “Nešto Više”.

---

¹ LEAP je skraćenica od engleskih riječi Local Environmental Action Plan, te je kao takva skraćenica prihvaćena u BiH i koristi se označavanje opštinskih akcionih planova zaštite životne sredine.

SADRŽAJ

Uvod.....	2
Ukratko o ovom LEAP-u.....	3
Ukratko o opštini Berkovići.....	5
Stanje životne sredine i identifikovani problemi.....	9
Vizija opštine Berkovići.....	13
Akcioni plan zaštite životne sredine opštine Berkovići.....	14
Monitoring i evaluacija akcionog plana zaštite životne sredine.....	21
Koncepti prijedloga projekata u okviru LEAPa	23

UVOD

Jedinstvena i raznovrsna životna sredina naše opštine važna je svima koji žive i rade u našoj lokalnoj zajednici, a koji teže ka boljem kvalitetu življenja. Ipak, ovo životno okruženje ne možemo uzeti „zdravo za gotovo“, i stalno se moramo podsjećati da ono ovisi o tome kako ga čuvamo i na koji način njime upravljamo.

Takođe, jasno je i da djelatnosti i aktivnosti koje sprovodimo u našoj lokalnoj zajednici imaju određeni globalni uticaj koji se posebno manifestuje u vidu klimatskih promjena. Ova pojava se ne može ignorisati, jer ona ima uticaja na sve nas, te je na svima i odgovornost u smislu promjene ponašanja kako bi se postiglo smanjenje emisija stakleničkih gasova u atmosferu.

Tako smo se našli pred velikim izazovom, koji za našu opštinu znači kreiranje plana aktivnosti na poboljšanju stanja životne sredine, poboljšanje usluga u oblasti životne sredine i podizanje svijesti građana o njenom značaju. U prethodnih nekoliko mjeseci, građani naše opštine zajedno sa predstavnicima opštinske administracije ocijenili su stanje naše životne sredine i dali sugestije za njeno poboljšanje. Ovaj akcioni plan je rezultat naših diskusija i konkretnih prijedloga.

LEAP je korak na putu unapređenja naše životne sredine.

UKRATKO O OVOM LEAPU

Održiv ekonomski razvoj opštine Berkovići može se postići samo planskim pristupom rješavanju problema te postavljanjem ciljeva koji neće dozvoliti dalje narušavanje kvaliteta životne sredine.

LEAP predstavlja razvojno-planski dokument koji na osnovu procjene stanja životne sredine, utvrđenih problema i prioriteta u životnoj sredini, te definisanih akcija doprinosi unapređenju stanja životne sredine u opštini a sve u periodu od 2012 - 2017 godine. Zbog svega navedenog, skupština opštine Berkovići je na sjednici održanoj dana 16.12.2010. godine donijela Odluku o izradi lokalnog ekološkog akcionog plana (LEAP-a) na čijoj izradi je radio opštinski tim, a sve u skladu sa Zakonom o zaštiti životne sredine (Službeni glasnik Republike Srpske br.28/07) koji je osnovni zakon u oblasti zaštite životne sredine, Zakona o zaštiti vazduha (Službeni glasnik Republike Srpske br.53/02) i Zakona o upravljanju otpadom (Službeni glasnik Republike Srpske br.53/02, 65/08).

Memorandumom o razumjevanju zaključenim između Razvojnog programa Ujedinjenih nacija (UNDP), agencije Ujedinjenih nacija, međuvladine organizacije osnovane od strane njenih država članica i Opštine Berkovići definisana je svrha i područje saradnje gdje naveden i razvoj Lokalnih akcionih planova za zaštitu životne sredine (LEAP).

Odlukom Načelnika opštine br: 01-020-14/11 od 25.02.2011.godine imenovana je radna grupa za izradu LEAP-a čiji je zadatak da radi na izradi i razvoju ovog dokumenta.

Opštinska radna grupa za izradu LEAP-a je najprije definisala i identifikovala konkretne resurse životne sredine na području opštine Berkovići. Potom su prema DPSIR² metodologiji prikazani svi zagađivači životne sredine sa količinama zagađenja prema svakom elementu životne sredine (vodi, atmosferi, tlu) kako bi se formiralo stanje životne sredine na području opštine Berkovići. Izvještaj o stanju životne sredine opštine Berkovići sa uvrštenim konkretnim ekološkim indikatorima, koji je urađen tokom procesa izrade LEAP-a, predstavlja osnovu za praćenje napretka u našem životnom okruženju.

Lokalni akcioni plan zaštite životne sredine Berkovići sastoji se iz sledećih dijelova:

- Osnovne informacije o opštini
- Stanje životne sredine i identifikovani problemi u životnoj sredini
- Vizija opštine
- Strateški i operativni ciljevi
- Akcioni plan
- Plan monitoringa i evaluacije LEAP-a

Izvještaj o stanju životne sredine sa uvrštenim konkretnim ekološkim indikatorima, koji je urađen tokom LEAP

² DPSIR je:

Uzročno-posljedični okvir za opisivanje uzajamnog uticaja između društva i okoliša, koji je postavila Evropska agencija za okoliš (European Environment Agency). Elementi tog okvira su: pokretačke snage koje djeluju na okoliš (D – Driving forces), pritisci na okoliš (P - Pressures), stanje životne sredine (S – State), uticaj takvog stanja životne sredine na društvo (I – Impact), i odgovor društva na takvo stanje (R – Responses).

procesa, predstavljajući osnovu za praćenje napretka u našoj životnoj sredini.

Namjera nam je da se akcije koje su definisane u LEAPu prate i ažuriraju kako s vremenom budemo dobijali nove informacije i identifikovali nove prioritete.

LOKALNI EKOLOŠKI AKCIONI PLAN OPŠTINE BERKOVIĆI U SVOJOJ STRUKTURI DEFINIŠE:

Rezultate koje želimo ostvariti

Željeno stanje koje će nastati kao rezultat provođenja aktivnosti planiranih u LEAPu

- **kako želimo da naša opština izgleda za 6 godina**

Ciljeve koje želimo postići

Detaljni ciljevi aktivnosti koje su navedene u planu. Postavljanje cilja predstavlja namjeru da se krene prema određenom rezultatu

- **kako ćemo znati da smo dostigli željeni rezultat**

Indikatore

Mjerljive pokazatelje koje koristimo za praćenje i izvještavanje o promjenama i kojim ocjenjujemo u kojoj mjeri je željeni rezultat dostignut

- **kako ćemo mjeriti ostvareni rezultat**

Šta

Projekat, aktivnost, protokol ili procedura koju možemo razviti i implementirati, a koje mogu biti kratkoročne i dugoročne

Ko

Opština/opštinska odjeljenja koja su odgovorna za svaku aktivnost

Kad

Vremenski rok za završetak aktivnosti

Koliko

Okvirno: sredstva za implementaciju i potencijalni izvori

UKRATKO O OPŠTINI BERKOVIĆI

Berkovići su mjesto i opština u jugoistočnom dijelu Republike Srpske i Bosne i Hercegovine. Prostire se na površini od 25.350 ha i broji 3800 stanovnika. Rijetko je naseljena sa oko 15 stanovnika/km².

Berkovići se graniče sa opštinom Nevesinje na sjeveru, Bilećom na istoku, Ljubinjem na jugu i Stocem na zapadu.

Opštinski centar je sa granicom opštine Nevesinje povezan regionalnim putem dužine 7,5 km. Sa opštinom Bileća ga vezuje put iste kategorije dužine 22 km. Novoizgrađeni put prema Ljubinju je makadamski a ukupna dužina mu iznosi 30 km. Sa susjednom opštinom Stolac Berkovići su povezani regionalnim putem R 427. (sl.1).

Sl. 1. Geografski položaj Berkovića

Pored navedenih saobraćajnica, na području opštine je urađeno i oko 144,96 km lokalnih puteva širine oko 3 m od kojih je sa savremenim kolovozom 64,82 km dok su ostalo makadamski putevi. Berkovići se nalaze na granici mediteranske i umjereno-kontinentalne klime na koju veliki uticaj ima prodiranje mediteranskih vazdušnih masa dolinom Bregave sa mora a sa sjevera je izražen uticaj hladnih masa. Od ukupne teritorije opštine na poljoprivredno zemljište otpada 14.833 ha što iznosi 58,51%. Najveći dio ovog zemljišta lociran je u Dabarskom polju, Trusinskom polju i Dabrici što je dobrim dijelom uticalo da se stanovništvo bavi poljoprivredom. Na teritoriji opštine je za potrebe izgradnje stambenog naselja Berkovići u 2001. godini izrađen regulacioni plan sa površinom obuhvata od oko 19 ha. Na preostalom dijelu opštine nalaze se naseljena mjesta Hatelji, Kljenci, Dolovi, Strupići, Klečak, Trusina, Blaca, Meča, Suzina, Ljuti Do, Trusina, Potkom, Ljubljenica, Brštanik, Gornja Bitunja, Donja Bitunja, Hrgud, Do, Predolje, Koritnik, Dabrica, Šćepan Krst, Žegulja, Poljice, Poplat, Dulaći, Pocrnje, Veliš i Sadžaci.

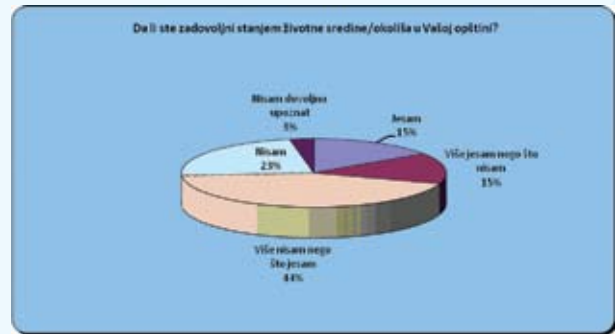
Mišljenje građana o stanju životne sredine na području opštine Berkovići

U cilju što uspješnije i sveobuhvatnije izrade Lokalnog Ekološkog Akcionog Plana (LEAP-a) za opštinu Berkovići koji je baziran na participatornom pristupu i aktivnom uključanju građana, Tim za izradu LEAP-a opštine Berkovići je sproveo anketu o trenutnom stavu građana po pitanjima životne sredine na području opštine. Anketom je obuhvaćena cijela opština i 140 upitnika je distribuirano kroz javne institucije, policijsku stanicu, mjesne zajednice, ambulantu, škole, privredne subjekte i samu opštinu. Ukupno 102 upitnika su pravilno odgovorena i vraćena uz zastupljenost žena od 40% (41 osoba) i muškaraca 60% (61 osobe). Prikupljeni podaci su analizirani i prikazani za cijelu opštinu kao i prema mjestu življenja ispitanika (mjesnim zajednicama). Obradivanjem ankete je uočeno da ispitanici koji žive na različitim mjestima imaju različito mišljenje i ideje o najvažnijim pitanjima i problemima životne sredine i potencijalnim rješenjima navedenih problema.

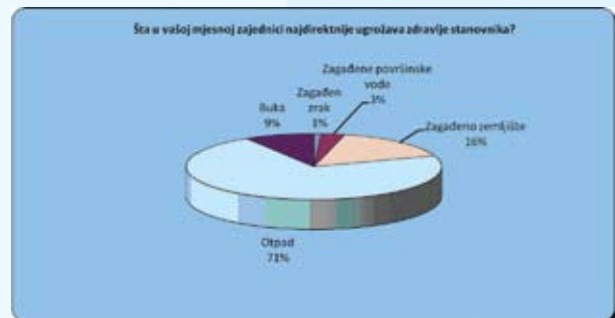
Prema rezultatima, 67% ispitanika nisu ili više nisu nego što jesu zadovoljni trenutnim stanjem životne sredine

u Berkovićima, što jasno pokazujući nezadovoljstvo građana. Važno je primijetiti da je 15% ispitanika je zadovoljno trenutnim stanjem zajedno sa dodatnih 15% koji su više zadovoljni nego nezadovoljni. Razlog koji je prepoznat kao uzrok ovog pozitivnog stava kod ispitanika jeste činjenica da je opština Berkovići većinom ruralna sa malim brojem stanovnika i nerazvijenim ekonomskim sektorom koji može biti veliki zagađivač i prijetnja životnoj sredini.

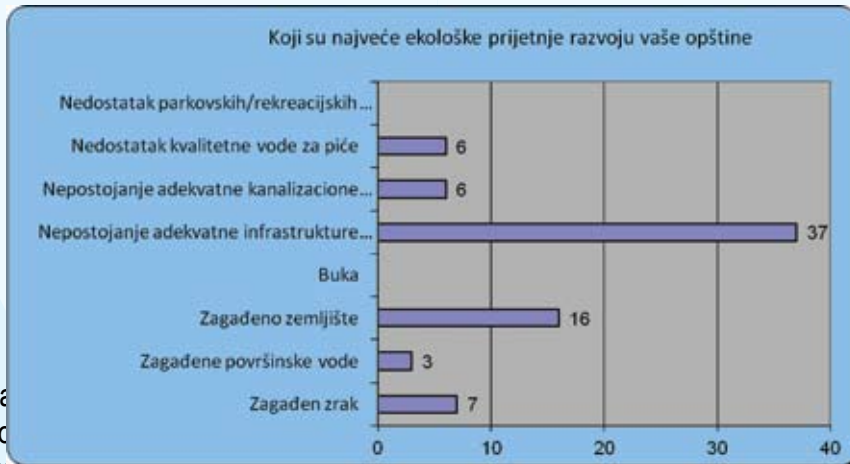
Prema mišljenju građana, najveća direktna prijetnja zdravlju ljudi jeste otpad (71%), zatim slijede zagađeno zemljište (16%), buka (9%), zagađene površinske vode (3%), i zagađen vazduh (1%).

Neadekvatno odlaganje smeća prema mišljenju građana (42%) predstavlja najveći i najvažniji uzrok zagađenja životne sredine. Drugi značajni uzroci zagađenja su: neredovan odvoz smeća (19%), neadekvatno odvođenje otpadnih voda (13%), poljoprivreda (12%), saobraćaj (7%), nestašica vode za piće (5%) i minska polja (2%).

Kao najveće ekološke prijetnje na području opštine Berkovići, građani su naveli nedostatak adekvantne infrastrukture za otpad (36%), zagađeno zemljište (16%), zagađen vazduh (7%), nedostatak kvalitetne vode za piće i nedostatak adekvantne kanalizacione strukture (6% svaki) te zagađene površinske vode (3%).

Ukupno 38% ispitanika je spremno ukoliko to ne zahtjeva finansijska ulaganja. Samo 5% od ukupnog broja ispitanika nisu voljni da daju svoj lični doprinos nikako.

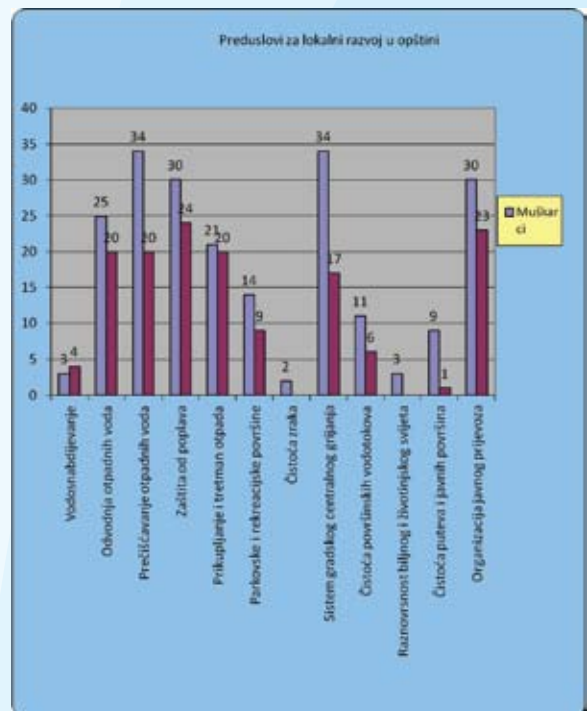
Ukupno 38% građana je spremno ukoliko to ne zahtjeva finansijska ulaganja.

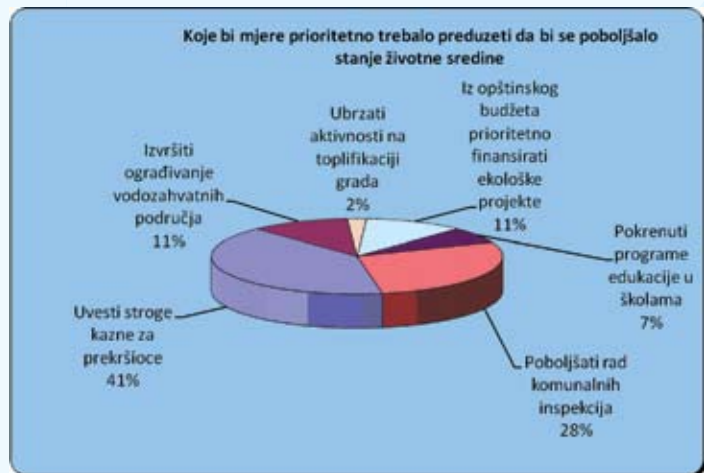
Preduslovi za lokalni razvoj u opštini Berkovići (izlistani su po važnosti prema polu ispitanika)

Žene: zaštita od poplava, organizacija javnog prevoza, prikupljanje i tretman otpada, odvodnja otpadnih voda, sistem gradskog centralnog grijanja.

Muškarci: prečišćavanje otpadnih voda, sistem gradskog centralnog grijanja, organizacija javnog prevoza, zaštita od poplava, odvodnja otpadnih voda i prikupljanje i tretman otpada.

Na pitanje koje bi mjere prioritetno trebalo preduzeti da bi se poboljšalo stanje životne sredine, odgovor građana je bio da pored uvođenja strogih kazni za prekršioce što 41% ispitanika smatra najvažnijom mjerom, drugi načini za poboljšanje stanja životne sredine su: poboljšanje rada komunalne inspekcije (28%), izvršiti ograđivanje vodozahvatnih područja (11%), iz opštinskog budžeta proritetno finansirati ekološke projekte (11%), pokrenuti programe edukacije u školama (7%) i ubrzati aktivnosti na toplifikaciji grada (2%).

STANJE ŽIVOTNE SREDINE I IDENTIFIKOVANI PROBLEMI

Usljed pritiska na elemente životne sredine, javljaju se posljedice koje stvaraju stanje elemenata životne sredine. Stanje elemenata životne sredine je označeno kvalitetom voda, vazduha i zemljišta.

STANJE VODA

Na teritoriji opštine Berkovići od vodotoka se naročito ističu rijeka Bregava, rječica Opačica i potok Suhavić. Pored ovih vodotoka značajno je vještačko jezero u Dabrici, rječica Radimlja te veliki broj bujičnih potoka. Na teritoriji opštine postoji i veliki broj pojedinačnih izvora koji su izvor pitke vode za domaćinstva.

Najveći uticaj na zagađenje vodnih resursa na teritoriji opštine ima otpad koji se odlaže na deponiju Kubaš. Difuzno zagađenje nastalo odlaganjem kabastog otpada, teških metala, opasnih supstanci, raznih hemikalija, masti i lubrikanata, farbi, laka i razrađivača vrše pritisak na rijeku Bregavu, riječicu Opačicu i potok Suhavić. Berkovići ne raspolažu izgrađenim sistemom oborinskih i fekalnih voda pa je neophodno pristupiti izgradnji jedinstvenog sistema odvodnje i prečišćavanja istih što je važan korak za očuvanje zdrave životne sredine i jedan od uslova za razvoj čitavog područja. Otpadne vode zagađuju rijeku Bregavu, riječicu Opačicu i Radimlju, potok Suhavić i jezero Dabrica.

Otpadne vode sa farmi i poljoprivrednih dobara, su takodje obuhvaćene unutar otpadnih voda iz naselja opštine Berkovići. Neuređene i divlje deponije otpada omogućavaju stvaranje procjednih otpadnih voda koje sa biorazgradljivim organskim materijama, nutrijentima, teškim metalima i opasnim supstancama vrše zagađenje vodnih resursa i tla.

Industrijske otpadne vode u opštini Berkovići sadrže kabasti materijal, biorazgradive organske supstance, amonijak, teške metale, opasne supstance i različite hemikalije. Rijeke Bregava, Radimlja, Opačica i potok Suhavić, kao i pojedinačni izvori vode, su pod uticajem ovih otpadnih voda. Poljoprivredne otpadne vode su procjenjene na 47.004,4 m³/god. Te vode sadrže kabasti materijal, biorazgradive organske supstance, amonijak i nutrijente i stvaraju pritisak na rijeke Bregavu, Radimlju i Opačicu, kao i na potok Suhavić i vještačko jezero Dabrica.

Rezime problema u oblasti voda na području opštine Berkovići

- Problem koji je vezan za procjedne vode deponije otpada Kubaš je nepostojanje tehničko-tehnoloških mjera na deponiji kojim bi se onemogućilo difuzno zagađenja kroz procjeđivanje otpadnih voda sa deponije.
- Problem koji doprinosi neadekvatnom kvalitetu voda je nedostatak javnog kanalizacionog sistema i sistema prečišćavanja otpadne vode sa cjelokupnog područja opštine Berkovići.
- Postojanje divljih deponija i svih drugih oblika neadekvatnog odlaganja otpada stvara problem zagađenja putem procjednih voda.
- Problem koji doprinosi zagađenju voda je nepostojanje javnog sistema kanalizacije i nedostatak sistema za prečišćavanje otpadne vode unutar privrednih subjekata.
- Problem koji doprinosi zagađenju je nedostatak organizovanog odlagališta za poljoprivredni otpad sa adekvatnim mehaničko–biološko–hemijskim tretmanom poljoprivrednog otpada u opštini Berkovići

STANJE ATMOSFERE I ENERGIJE

Na osnovu stavova građana i članova opštinskog tima za izradu lokalnog ekološkog akcionog plana, najznačajniji pritisak na atmosferu na području opštine Berkovići postoji zbog grijanja stambenog, poslovnog i javnog prostora, a potom zbog emisija od privrednih subjekata, emisija iz saobraćaja, emisija sa deponija otpada i emisija iz poljoprivrednih djelatnosti.

U objektima individualnog stanovanja najčešće se koristi grijanje pećima na čvrsto gorivo, gdje se kao energent koristi drvo, dok se u rijetkim slučajevima koristi drveni ugalj iz rudnika Gacko. Javne ustanove koriste struju, čvrsto gorivo ili lož ulje. Sagorjevanjem ovih energenata oslobađa se niz štetnih supstanci (ugljen dioksid, metan, sumpor dioksid, azotni oksidi, amonijak, nemetanski isparljivi organski spojevi, teški metali, ugljen monoksid, sitne čvrste čestice) i vrši se pritisak na atmosferu.

Deponijski gas se stvara u tijelu deponije komunalnog otpada tokom vremena, pri čemu količina gasa zavisi od sastava i starosti otpada. Pored deponijskog gasa u grejnom periodu zbog prisustva žara i vrelog pepela prisutni su požari na deponijima.

Vozila sa područja opštine Berkovići pređu godišnje 11.506.552 km i pri tome potroše 1.323.086 litara goriva. Potrošnja i sagorjevanje te količine motornih goriva izaziva emisije štetnih supstanci (ugljen dioksid, metan, sumpor dioksid, azotni oksidi, amonijak, nemetanski isparljivi organski spojevi, teški metali, ugljen monoksid, sitne čvrste čestice) te se na taj način stvara pritisak na atmosferu.

Direktna upotreba raznih hemikalija (pesticida, herbicida, insekticida) u poljoprivredi kao i upotreba različitih vrsta gnojiva proizvode zagađujuće materije koje se emituju u atmosferu a najčešće amonijak (NH₃), metan (CH₄) i azot-suboksid (N₂O).

Rezime problema u oblasti atmosfere i energije na području opštine Berkovići

- Osnovni problem zagađenja atmosfere je postojanje zastarjelih, energetski neefikasnih i ekološki neprihvatljivih sistema grijanja (dotrajnost postrojenja i uređaja) stambenog, poslovnog i javnog prostora kao i korištenje električne energije na energetski nefikasan način. Ova konstatacija vrijedi kako za sektor stanovanja tako i za privredu i javnu administraciju.
- Problem deponije otpada Kubaš i divljih deponija otpada je postojanje zagađenja od deponijskog gasa zbog nepostojanja tehničko-tehnoloških i organizacionih mjera kojim bi se onemogućila emisija deponijskog gasa.
- Osnovni problem vezan za sektor saobraćaja je da su vozila starosti u prosjeku 15 godina i više, ista se adekvatno ne održavaju i nisu, prema sadašnjim standardima, ekološki prihvatljiva.
- U oblasti poljoprivrede najveći problem su: prekomjerna i nekontrolisana upotreba hemijskih sredstava, nepostojanje standarda dobrih poljoprivrednih praksi koje onemogućavaju emisije štetnih supstanci i sl.

STANJE ZEMLJIŠTA

Najveći uzročnici zagađenja zemljišta su neadekvatno odloženi otpad, otpadne vode septičkih jama, preliva i direktnih izlivanja u zemljište, postojanje minskih polja, privredne djelatnosti i neadekvatno i nekontrolisano korištenje hemijskih sredstava u poljoprivredi.

Na teritoriji opštine postoji oko desetak divljih deponija smještenih širom opštine, a najkritičniji su kanjon rijeke Bregave i korito rječice Opačice, kao i deponija pored magistralnih i regionalnih puteva. Zagađenje tla se dešava i zbog otpadnih voda iz svih naselja opštine Berkovići jer ista nemaju sistem javne kanalizacije i otpadne vode ispuštaju u septičke jame, prelive i kanale. Osnovni problem u oblasti poljoprivrede je primjena pesticida, herbicida i prirodnih đubriva jer isti zagađuju zemljište, zatim nepostojanja sistema za monitoring korištenja količina i vrsta pesticida, gnojiva i stajnjaka. Što se tiče problematike eksploatacije prostora, tu su prisutni problemi bespravne i neplanske gradnje. Veliki problem takođe predstavlja postojanje zemljište zagađenog minama koje se uglavnom ranije koristilo za ispašu stoke i sječu šume.

Rezime problema u oblasti zemljišta na području opštine Berkovići:

- Problem zagađenja zemljišta zbog postojanja 206 tona otpada godišnje i njegovog neadekvatnog odlaganja na deponiji otpada Kubaš (koja nezadovoljava uslove kojim se onemogućuje zagađenje zemljišta i podzemnih voda) i
- Problem zagađenja zemljišta zbog postojanja divljih odlagališta otpada, zatrpavanja, paljenja ili direktnog bacanja na/u zemljište ili direktnog bacanja u rijeke i potoke gdje su divlja odlagališta ili direktno bacanje u prirodu pri čemu se zagađuje sa oko 1.276 tona otpada godišnje
- Problem postojanja 103.440 m³/god otpadnih voda iz svih naselja opštine Berkovići jer ista nemaju sistem javne kanalizacije i otpadne vode ispuštaju direktno u septičke jame, prelive i kanale
- Osnovni problem u oblasti poljoprivrede je da se zbog neprimjenjivanja standarda zaštite životne sredine na farmama i gazdinstvima i nepostojanja sistema za monitoring korištenja količina i vrsta pesticida, đubriva i stajnjaka nekontrolisano zagađuje tlo
- Problem postojanja 3,56 km² površine zagađenih minama na 18 lokacija na području opštine Berkovići

STANJE BILJNOG I ŽIVOTINJSKOG SVIJETA

Biljni i životinjski svijet na području opštine Berkovići je veoma raznovrstan, a na njega najviše utiču reljef i klima. Ovo područje je bogato samoniklim ljekovitim biljem i to: kadulja (žalfija), vrijesak, drača, glog, hajdučka trava, kantarion, maslačak, crni i bijeli sljez, preslica, podbjel, majčina dušica (timijan), macina trava, trava iva, pčelinja ljubica, melisa ili matičnjak, morač, nana, žuta i plava ljubičica, bokvica, zova, kopriva, kupina, pirevina, bršljan, imela, smilje, bijela lipa, kleka, gorki pelin, šipak, divlja jagoda, zečiji trn (gladiševina), metvica i mnoge druge. Kako je istaknuto, pojedine od navedenih biljaka (kadulja, vrijesak, drača, maslačak) su veoma medonosne, a neke se mogu uspješno i plantažirati. Prema istom izvoru, od šumskih plodova u respektivnim količinama mogu se naći: drenjina, divlja jabuka, divlja kruška, crveni i crni glog, trnjina, kupina, divlja trešnja i dr. Navedeni plodovi su izvanredna sirovina za dobijanje kvalitetnih proizvoda u organskom postupku, koji su veoma traženi na svjetskom tržištu.

Šumski pokrivač u opštini Berkovići je vrlo raznovrstan i tipičan za submediteranske prostore. Posmatrano vertikalno, izdvajaju se slijedeći pojasevi: galerijske šume, hrastove šume i bukove šume. Galerijske šume prostiru se na neobrađenim dijelovima i obodima polja. Ovoj asocijaciji pripadaju vrba, topola, jablan, jova, jasika i zova. Pojas hrastovih šuma zauzima najveći prostor, mada je u najvećoj mjeri prekriven niskorastućim šibljem: makija, crni trn, divlja ruža, divlja kupina, glog i dr. Od vrijednijih vrsta drveća, pored hrasta rastu: crni

grab, lipa, jasen, drijen, klek, mlječika, lijeska, divlja kruška, divlja jabuka i divlja trešnja. Predio Žegulje je poznat po pojavi zanoveti, koja predstavlja značajan izvor hrane za stoku. Iznad hrastovih šuma, na sličnim geološkim podlogama i tipovima zemljišta, razvijene su termofilne bukove šume sa šašikom.

Močvarna vegetacija je zastupljena na plavnim dijelovima Dabarskog polja, sa najčešćim florističkim sastavom: trska, ševar, rogoz, barska mlečika, rastavić, ljutić i druge, uglavnom korovske biljke. Livadsko – pašnjačka vegetacija se javlja u dijelovima kraških polja, zaravnima, brdima, planinama i planinskim visoravnima. Dolinske livade se razvijaju u kraškim poljima na kojima se voda ne zadržava duže, kao i na nešto suvljim staništima. U ovoj asocijaciji najčešće se javlja smješa klasastih trava i leguminoza. Prema istom izvoru, u brdima livade i pašnjaci se uglavnom pojavljuju u sklopu šuma i oranica, dok su na planinama znatno veća prostranstva. Najčešći sastav ovih livada sačinjavaju: rosulja, vijuk, bijela djetelina, mirisavka, žuti zvjezdan, ivanjsko cvijeće, ljubičica, zvončić, bokvica, hajdučka trava, mrazovac i dr. Kod planinskih livada i pašnjaka najzastupljenija je zubača.

Vizija opštine Berkovići:
Berkovići su ogledna opština gdje se na nov, stvaralački način uz pomoć pametnih i vrijednih ljudi podigla zajednica koja održivo koristi zdravu vodu, dobru zemlju i prirodu čistu kao rijetko gdje.

AKCIONI PLAN

SEKTOR VODA

Dugoročno gledano, u našoj opštini kada su u pitanju vode i vodeni resursi želimo smanjiti emisiju štetnih stvari iz netretiranih komunalnih otpadnih voda za 40%. Za ostvarenje ovog plana u narednom periodu od 6 godina (2012-2017) opština Berkovići namjerava dostići slijedeće operativne ciljeve:

- Kompletirana investiciono-tehnička dokumentacija za sistem odvodnje i sekundarnog tretmana otpadnih voda;
- Stanovništvo je upoznato sa svim mjerama, aktivnostima i finansijskim izdacima uspostavljanja održivog sistema odvodnje i tretmana otpadnih voda;
- 30 % stanovništva obuhvaćeno sistemom oborinske i fekalne kanalizacije;
- Uspostavljen sistem zaštite vodozahvatnih područja na teritoriji opštine i to: vrelo Bregave, izvor Trebesinj, izvor Valijendža, izvor Ljubljén;
- Zaštita od poplava vodnih resursa opštine Berkovići - sa posebnim osvrtom na riječicu Opačicu i bujične potoke Kuparicu, Bijeli Potok, Radanov Potok, Lučića Potok, Šatulovac i Lugonjin Potok - je adekvatno tretirana u planu upravljanja vodama sliva rijeke Trebišnjice za Republiku Srpsku.

Praćenje ispunjenja navedenih ciljeva će biti osigurano:

- praćenjem ukupne količine m³ vode u sistem vodosnadbjevanja
- praćenjem broja objekata spojenih na sistem prečišćavanja otpadnih voda opštine Berkovići
- praćenjem broja održanih sastanaka, posjeta, konsultacija nadležnih opštinskih službi
- praćenjem broja zaštićenih vodozahvatnih područja
- praćenjem količine m³ vode izgubljene u sistemu
- praćenjem broja novopriključenih objekata na sistem vodosnadbjevanja
- aktivnim učešćem u izradi mjera prevencije i nadoknade šteta od poplava pri Agenciji za upravljanje vodama sliva rijeke Trebišnjice za Republiku Srpsku

Kako bi ovi ciljevi bili dostignuti planirane su slijedeće mjere:

Tip mjere	Šta?	Ko?	Kad?	Koliko? izvor sredstava
Realizovati/ Demonstrirati	1.1. Izrađena strategija prikupljanja i prečišćavanja komunalnih otpadnih voda na području opštine Berkovići	Opštinska administrativna služba	2013	2.000 KM (opštinski budžet)
	1.2. Kompletirana investiciono-tehnička dokumentacija za sistem odvodnje i sekundarnog tretmana otpadnih voda;	Opštinska administrativna služba	2013	10.000 KM (opštinski budžet)
	2.1 Donesena opštinska odluka o zabrani direktnog ispusta otpadnih voda iz domaćinstava i poljoprivrednih objekata u rijeke, rječice i potoke	Opštinska administrativna služba	2013	0 KM

	3.1. 30 % stanovništva obuhvaćeno sistemom oborinske i fekalne kanalizacije;	Opštinska administrativna služba	2014-2017	1.100.000,00 KM (Vlada 40%, opštinski budžet i učešće građana 20%, grant od međunarodnih organizacija 40%)
	4.2. Definisana, označena i ograđena izvorišta pitke vode na području opštine Berkovići	Opštinska administrativna služba	2014-2015	15.000 KM (opštinski budžet)
Založiti se i podržati	4.1 Opštinska administrativna služba donosi Pravilnik o uslovima za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta vode koja se koriste ili se planiraju koristiti za piće	Opštinska administrativna služba	2013	0 KM
	5.1. Opštinska administrativna služba aktivno uključena i angažovana u procesu donošenja plana upravljanja slivom rijeke Opačice i bujičnih potoka	Opštinska administrativna služba	2013	0 KM

SEKTOR TLO I OTPAD

Dugoročno gledano, opština Berkovići želi smanjiti zagađenje tla, uspostavljanjem ekonomski održivog sistema upravljanja otpadom za cjelokupno područje opštine, u potpunosti ukloniti registrovana minsko-eksplozivna sredstva i primjeniti principe integralne poljoprivredne proizvodnje. Za ostvarenje ovog plana u narednom periodu od 6 godina (2011-2017) opština Berkovići namjerava dostići sljedeće operativne ciljeve:

- Prihvaćena dugoročna opštinska strategija upravljanja otpadom;
- Formirana i usvojena cijena prikupljanja i zbrinjavanja otpada koja osigurava ekonomski održiv sistem upravljanja otpadom;
- Povećan kapacitet u tehničko-organizacionom smislu subjekata zaduženih za upravljanje otpadom za zbrinjavanje 206 m³ otpada;
- Smanjene površine pod divljim deponijama za 100% na području opštine Berkovići;
- 100% poljoprivrednih proizvođača sa područja opštine Berkovići upoznato sa principima integralne poljoprivredne proizvodnje;
- Deminirano 3,56 km² zemljišta zagađenog minsko-eksplozivnim sredstvima;
- Edukacija kompletne javnosti sa posebnim osvrtom na poslovni sektor o problemima otpada i zagađenja tla;

Praćenje ispunjenja navedenih ciljeva će biti osigurano:

- praćenjem broja područja i mjesnih zajednica sa kojih se organizovano prikuplja otpad
- praćenjem stepena finalizacije kriterija i cijena za prikupljanje i zbrinjavanje otpada
- praćenjem broja novosklopljenih ugovora o odvozu smeća
- praćenjem smanjenja broja divljih deponija
- praćenjem smanjenja m² zemljišta zagađenog minsko-eksplozivnim sredstvima
- praćenjem broja poljoprivrednih proizvođača prisutnih na sastancima, konsultacijama i prezentacija u vezi sa integralnom poljoprivrednom proizvodnjom
- praćenjem stepena sanacije lokalne deponije Kubaš
- praćenjem broja legalizovanih i bespravno napravljenih objekata.

Kako bi ovi ciljevi bili dostignuti planirane su slijedeće mjere:

Tip mjere	Šta?	Ko?	Kad?	Koliko?/izvor sredstava
Realizovati/ demonstrirati	1.1. Izrađena strategija upravljanja otpadom na području opštine Berkovići	Opštinski tim JP "Vodovod" d.o.o. Berkovići	2012	7.000,00 KM (Opštinski budžet 20 % , Projekti 80 %)
	2.1. Formirana i usvojena cijena prikupljanja i zbrinjavanja otpada koja osigurava ekonomski održiv sistem upravljanja otpadom	JP "Vodovod" d.o.o. Berkovići Skupština opštine Berkovići	2013	0,00 KM PROPISI
	3.1. Prikupljanje otpada prošireno na novih 100 domaćinstva na širem dijelu opštine Berkovići kroz nabavku 10 kontejnera i 1 specijalizovanog vozila za prikupljanje otpada	JP "Vodovod" d.o.o. Berkovići	2013- 2017	150.000,00 KM (Opštinski bužet 30 % , Donatori 65%, JP „Vodovod” Berkovići 5%)
	4.1. Uklonjene divlje deponije iz svih naseljenih mjesta na teritoriji opštine Berkovići	Opština ,građani , JP "Vodovod " Berkovići Omladinska organizacija , Ekološka sekcija	2012- 2014	2.000,00 KM (opštinski budžet , fond za zaštitu životne sredine, Projekti)
	4.2. Sanirane površine koje su bile divlje deponije otpada na području opštine Berkovići	Opština ,građani , JP "Vodovod " Berkovići Šume RS, Ekološka sekcija, Omladinska organizacija	2012- 2014	5.000,00 KM (opštinski budžet, grant , Projekti, JP "Šume" RS)
	5.1. 345 poljoprivrednih proizvođača sa područja opštine Berkovići upoznato sa principima integralne poljoprivredne proizvodnje	Opština, Udruženja poljoprivrednika Poljoprivredni institut	2013- 2014	2.000,00 KM (opštinski budžet, projekti)
	6.1. Uklonjene mine i minsko eksplozivna sredstva u preostalim naseljenim mjestima i na širem području prema dinamici BH MAC	Opštinska civilna zaštita,BHMAC	Prema dinamici BHMAC	BHMAC
	7.1. Edukacija kompletne javnosti sa posebnim osvrtoma na poslovni sektor o problemima otpada i zagađenja tla	Opština,radio, udruženje omladine	2012- 2017	Opština , Projekti , Fond za zaštitu životne sredine

SEKTOR ATMOSFERA I ENERGIJA

Dugoročno gledano, opština Berkovići želi smanjiti zagađenje vazduha prouzrokovano sagorijevanjem fosilnih goriva za 20%. Za ostvarenje ovog plana u narednom periodu od 6 godina (2012-2017) opština Berkovići namjerava dostići sljedeće operativne ciljeve:

- Smanjena potrošnja energije od fosilnih goriva za 5% u objektima pod ingerencijom opštine Berkovići, primjenom principa energetske efikasnosti;
- Proizvedeno novih 10.000 kWh energije nastale od obnovljivih i/ili alternativnih izvora energije na području opštine Berkovići;
- Smanjena potrošnja električne energije u sistemu javne rasvjete opštine Berkovići za 30%;
- 30% građana upoznato sa mogućnostima primjene osnovnih principa energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije

Praćenje ispunjenja navedenih ciljeva će biti osigurano:

- praćenjem troškova energije izdvojenih iz budžeta opštine Berkovići
- praćenjem količine energije stvorene iz obnovljivih i/ili alternativnih izvora energije
- praćenjem smanjenja količine energije u sistemu javne rasvjete
- praćenjem broja građana prisutnih na sastancima, konsultacijama i prezentacija u vezi sa energetskom
- efikasnošću i obnovljivim izvorima energije

Kako bi ovi ciljevi bili dostignuti planirane su slijedeće mjere:

Tip mjere	Šta?	Ko?	Kad?	Koliko?/izvor sredstava
Realizovati/ demonstrirati	1.1 Postavljena toplotna izolacija i stolarija na objekat administracije opštine Berkovići.	Opštinska administrativna služba	2012-2014	20.000 KM (opštinski budžet 20%, grant od međunarodnih organizacija 80%)
	1.2 Postavljena toplotna izolacija i stolarija na tri zgrade područnih odjeljenja osnovne škole "NJegoš" Berkovići	Opštinska administrativna služba	2012-2014	30.000 KM (opštinski budžet 20%, grant od međunarodnih organizacija 80%)
	2.1 Instalirani solarni sistem za pripremu tople vode na zgradu Sportske sale u Berkovićima	Opštinska administrativna služba	2015-2017	30.000 KM (grant od međunarodnih organizacija 80%, opštinski budžet 20%)
	3.1 Zamjena energetski neefikasnih rasvjetnih tijela u sistemu javne rasvjete sa štedljivom LED rasvjetom	Opštinska administrativna služba	2014.	10.000 KM (grant od međunarodnih organizacija 80%, opštinski budžet 20%)
	3.2. Izgradnja javne rasvjete uz regionalni put R427 od benzinske pumpe do izlazne table za opštinu Stolac i u dijelu Novog naselja sa štedljivom LED rasvjetom	Opštinska administrativna služba	2014	48.000 KM (grant od međunarodnih organizacija 80%, opštinski budžet 20%)
	4.1 30% građana upoznato sa mogućnostima primjene osnovnih principa energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije	Opštinska administrativna služba i Radio – stanica Berkovići	2013	2.000 KM (100% opštinski budžet)

SEKTOR KULTURNO-ISTORIJSKO NASLJEĐE I BIORAZNOLIKOST

Dugoročno gledano, opštine Berkovići želi sačuvanu, adekvatno vrednovanu i u funkciju održivog razvoja stavljenu biološku raznolikost i kulturno-istorijsko-prirodno nasljeđe opštine Berkovići. Za ostvarenje ovog plana u narednom periodu od 6 (2012-2017) godina opština Berkovići namjerava dostići sljedeći operativni cilj:

- Valorizovano stanje i identifikovane mjere zaštite biološke raznolikosti i prirodnog i kulturno istorijskog naslijeđa sa posebnim osvrtom na kanjon Bregave i Radimlje prevashodno osiguravajući zaštitu od bespravne gradnje, erozije, divlje sječe i krivolova.

Praćenje ispunjenja navedenih ciljeva će biti osigurano:

- praćenjem stepena finalizacije opštinske odluke o zaštićenim područjima
- praćenjem sprovođenja mjera revitalizacije biološke raznolikosti

Kako bi se dostigao ovaj cilj planirana je sljedeća mjera:

Tip mjere	Šta?	Ko?	Kad?	Koliko?/izvor sredstava
Realizovati/ demonstrirati	1.1 Izrađena studija obima degradacije biljnog i životinjskog svijeta i identifikovane mjere revitalizacije biološke raznolikosti (veza OC1)	Opštinska administrativna služba	2012-2013	4.000 KM (opštinski budžet 20% Projekti 80%)

MONITORING I EVALUACIJA LOKALNOG EKOLOŠKOG AKCIONOG PLANA OPŠTINE BERKOVIĆI

Monitoring i evaluacija podrazumijevaju interresorno i multidisciplinarno procjenjivanje sprovedenih aktivnosti definisanih LEAP dokumentom kako bi se ostvarili sljedeći ciljevi:

- efikasno provođenje LEAPa,
- izrada preporuka za nadležne službe/organizacije/javna poduzeća, te
- izmjene i dopune LEAPa ukoliko se utvrdi da za tim postoji potreba.

Za potrebe praćenja i provođenja aktivnosti i projekata definisanih u LEAPu, imenovaće se LEAP Evaluacioni Tim (LET) koji će se sastojati od tri osobe iz opštinske administrativne službe:

- Načelnik opštinske administrativne službe,
- Samostalni stručni saradnik za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju
- Komunalni policajac

Članove LEAP Evaluacionog Tima imenuje načelnik na planski period određen LEAPom (2012-2017) u roku od 15 dana od dana usvajanja LEAPa od strane Skupštine opštine.

Osnovni zadatak LEAP Evaluacionog Tima je da na polugodišnjoj i godišnjem nivou (jun i decembar) prati provođenje LEAPa u svim oblastima djelovanja i na svim nivoima. Pored praćenja, LEAP Evaluacioni Tim analizira prikupljene informacije u svrhu pripreme godišnjeg Izvještaja o sprovođenju LEAPa i donošenja preporuka za nadležne službe/organizacije/javna preduzeća, te po potrebi inicira izmjene i dopune LEAPa ako se utvrdi da postoji takva potreba. Godišnji izvještaj o sprovođenju LEAPa i Akcioni plan za narednu godinu sa finansijskom projekcijom se podnosi na odobravanje Skupštini opštine.

LEAP Evaluacioni Tim je obavezan da razmotri bilo čiji obrazloženi prijedlog za izmjene i dopune LEAPa koji može uputiti bilo koja od službi/organizacija/javnih poduzeća/zainteresovanih građana koje su uključene u provođenje LEAP aktivnosti.

Za svaki pojedinačni projekat iz LEAPa koji se bude implementirao, imenovati će se odgovorna osoba (koordinator/ica) koje će podnositi izvještaj LEAP Evaluacionom Timu u skladu sa projektnom dinamikom, a najmanje dva puta u toku trajanja projekta.

Članovi LEAP Evaluacionog Tima ne mogu biti voditelji pojedinačnih projekata.

Ocjena uspješnosti realizacije LEAPa se vrši u skladu sa realizacijom postavljenih operativnih ciljeva datim u tabeli u nastavku:

OBLAST	OPERATIVNI CILJ	REALIZACIJA (%)	
		2014	2017
VODA	OC1: Kompletirana investiciono-tehnička dokumentacija za sistem odvodnje i sekundarnog tretmana otpadnih voda;	100%	
	OC2: Stanovništvo je upoznato sa svim mjerama, aktivnostima i finansijskim izdacima uspostavljanja održivog sistema odvodnje i tretmana otpadnih voda;	100%	
	OC3:30 % stanovništva obuhvaćeno sistemom oborinske i fekalne kanalizacije;	20%	100%
	OC4: Uspostavljen sistem zaštite vodozahvatnih područja na teritoriji opštine i to: vrelo Bregave, izvor Trebesinj, izvor Valijendža, izvor Ljubljien	30%	100%
	OC5: Zaštita od poplava vodnih resursa opštine Berkovići - sa posebnim osvrtom na riječicu Opačicu i bujične potoke Kuparicu, Bijeli Potok, Radanov Potok, Lučića Potok, Šatulovac i Lugonjin Potok - je adekvatno tretirana u planu upravljanja vodama sliva rijeke Trebišnjice za Republiku Srpsku	100%	
TLO I OTPAD	OC1: Prihvaćena dugoročna opštinska strategija upravljanja otpadom;	100%	
	OC2: Formirana i usvojena cijena prikupljanja i zbrinjavanja otpada koja osigurava ekonomski održiv sistem upravljanja otpadom;	100%	
	OC3: Povećan kapacitet u tehničko-organizacionom smislu subjekata zaduženih za upravljanje otpadom za zbrinjavanje 206 t otpada;	40%	100%
	OC4: Smanjene površine pod divljim deponijama za 100% na području opštine Berkovići:	100%	
	OC5: 345 poljoprivrednih proizvođača sa područja opštine Berkovići upoznato sa principima integralne poljoprivredne proizvodnje;	100%	
	OC6: Deminirano 3,56 km ² zemljišta zagađenog minsko-eksplozivnim sredstvima;	40%	100%
	OC7: Edukacija kompletne javnosti sa posebnim osvrtom na poslovni sektor o problemima otpada i zagađenja tla;	70%	100%
ATMOSFERA I ENERGIJA	OC1: Smanjena potrošnja energije od fosilnih goriva za 30% u objektima pod ingerencijom opštine Berkovići, primjenom principa energetske efikasnosti;	100%	
	OC2: Proizvedeno novih 10.000 kWh energije nastale od obnovljivih i/ili alternativnih izvora energije na području opštine Berkovići;	100%	
	OC3: Smanjena potrošnja električne energije u sistemu javne rasvjete opštine Berkovići za 30%;	100%	
	OC4:30% građana upoznato sa mogućnostima primjene osnovnih principa energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije	100%	
BIORAZNOLIKOST I KULTURNO-ISTORIJSKO NASLJEĐE	OC1: Valorizovano stanje i identifikovane mjere zaštite biološke raznolikosti i prirodnog i kulturno historijskog naslijeđa sa posebnim osvrtom na kanjon Bregave i Radimlje prevashodno osiguravajući zaštitu od bespravne gradnje, erozije, divlje sječe i krivolova	100%	

KONCEPTI PROJEKTNIH PRIJEDLOGA U OKVIRU LEAPa

SEKTOR VODE

Strateški cilj 1: VODA: Smanjena emisija štetnih tvari iz netretiranih komunalnih otpadnih voda u vodne resurse za 70-80%	Operativni cilj 1: Kompletirana investiciono-tehnička dokumentacija za sistem odvodnje i sekundarnog tretmana otpadnih voda	Mjera 1.1.: Izrađena strategija prikupljanja i prečišćavanja komunalnih otpadnih voda na području opštine Berkovići; (veza OC1)
Naziv programa/projekta: 1.1.1 Izrada strategije prikupljanja i prečišćavanja komunalnih otpadnih voda na području opštine Berkovići		
Opravdanost (problem i rješenje) i kratak opis programa/projekta: Berkovići ne raspolažu sa ispravnim tehničkim rješenjem odvodnje otpadnih voda te je neophodno pristupiti izgradnji jedinstvenog sistema odvodnje i prečišćavanja otpadnih i zagađenih voda što je važan korak za očuvanje zdrave čovjekove okoline i jedan od uslova za razvoj čitavog područja. U opštini Berkovići ne postoji izgrađena kanalizacija već se odvodnja rješava individualnim ispuštima u jarke, a dio izvedenih kanalizacionih ispusta ulijeva se direktno u vodotoke. Takvo rješenje ne zadovoljava današnje potrebe i standarde kako na području opštine tako i na području zaštite voda. Odvodnja fekalnih voda riješena je septičkim jamama ili direktnim ispuštanjima u otvorene oborinske kanale. Oborinska odvodnja dijelom je riješena pomoću otvorenih oborinskih kanala. Većina kanala je zamuljena pa nakon kišnih dana dolazi do zadržavanja voda. Ova odvodnja nije riješena i dolazi do čestog plavljenja. Otpadna voda procijenjena je na količinu od 103.440 m ³ /god i sadrži kabasti materijal, bio-razgradive organske substance, amonijak, nutrijente, prehrambene aditive, različite hemikalije zagađuju rijeke Bregavu, Radimlju i Opačicu, potok Suhavić i vještačko jezero Dabrica.		
Cilj/evi projekta: Izrada strateškog programa kojim će se ispuniti očekivani operativni ciljevi povećanja obuhvata kako slijedi: → 2013 - 100%	Ciljna grupa: Opštinska administrativna služba Javno komunalno preduzeće	
Očekivani rezultati: Izrađen izvodljiv strateški program prikupljanja i prečišćavanja komunalnih otpadnih voda na području opštine Berkovići	Indikatori: Strateški program prikupljanja i prečišćavanja komunalnih otpadnih voda na području opštine Berkovići usvojen na Skupštini opštine Berkovići.	
Glavne aktivnosti: Upravljanje projektom: - Formalno uspostavljanje radne grupe za izradu Strategije prikupljanja i prečišćavanja otpadnih voda - Održavanje konsultativnih i radnih sastanaka radne grupe za izradu strategije prikupljanja i prečišćavanja otpadnih voda - Angažovanje eksternih eksperata za pripremu startegije prikupljanja i prečišćavanja otpadnih voda - Provođenje javnih rasprava po mjesnim zajednicama/naseljima - Upućivanje strategije na skupštinu opštine Berkovići	Period implementacije: 01/2013 – 12/2013	
Glavni rizici: Proizvođači otpadnih voda nisu spremni da plate uslugu; Svijest proizvođača otpadnih voda niska.	Predviđeni troškovi: Direktni: 2.000 Indirektni: Ukupno: 2.000	

Status spremnosti projekta: a) Spreman za implementaciju b) Pozitivna studija predizvodljivosti c) Tehnička dokumentacija i analiza troškova d) Projektni prijedlog e) Projektna ideja	Izvori financiranja/sufinanciranja: opštinski budžet 100%
Partner(i) Javno komunalno preduzeće	Nosilac projekta/implementacija/monitoring i evaluacija: Opština Berkovići

Strateški cilj 1:VODA Smanjena emisija štetnih tvari iz netretiranih komunalnih otpadnih voda u vodne resurse za 70-80%	Operativni cilj 1: Kompletirana investiciono-tehnička dokumentacija za sistem odvodnje i sekundarnog tretmana otpadnih voda	Mjera 1.2.: Kompletirana investiciono-tehnička dokumentacija za sistem odvodnje i sekundarnog tretmana otpadnih voda; (veza OC1)
Naziv programa/projekta: 1.2.1.Izrada projekta sistema odvodnje i sekundarnog tretmana otpadnih voda		
Opravdanost (problem i rješenje) i kratak opis programa/projekta: Berkovići ne raspolažu sa ispravnim tehničkim rješenjem odvodnje otpadnih voda te je neophodno pristupiti izgradnji jedinstvenog sistema odvodnje i prečišćavanja otpadnih i zagađenih voda što je važan korak za očuvanje zdrave čovjekove okoline i jedan od uslova za razvoj čitavog područja. U opštini Berkovići ne postoji izgrađena kanalizacija već se odvodnja rješava individualnim ispustima u jarke, a dio izvedenih kanalizacionih ispusta ulijeva se direktno u vodotoke. Takvo rješenje ne zadovoljava današnje potrebe i standarde kako na području opštine tako i na području zaštite voda. Odvodnja fekalnih voda riješena je septičkim jamama ili direktnim ispuštanjima u otvorene oborinske kanale. Oborinska odvodnja dijelom je riješena pomoću otvorenih oborinskih kanala. Većina kanala je zamuljena pa nakon kišnih dana dolazi do zadržavanja voda. Ova odvodnja nije riješena i dolazi do čestog plavljenja. Otpadna voda procijenjena je na količinu od 103.440 m3/god i sadrži kabasti materijal, bio-razgradive organske substance, amonijak, nutrijente, prehrambene aditive, različite hemikalije zagađuju rijeke Bregavu, Radimlju i Opačicu, potok Suhavić i vještačko jezero Dabrica.		
Cilj/evi projekta: Izrada strategije prikupljanja i prečišćavanja otpadnih voda na području opštine Berkovići → 2013 - 100%	Ciljna grupa: Opštinska administrativna služba Javno komunalno preduzeće	
Očekivani rezultati: Izrađen projekat sistema odvodnje i sekundarnog tretmana otpadnih voda.	Indikatori: Projekat sistema odvodnje i sekundarnog tretmana otpadnih voda spreman za realizaciju.	
Glavne aktivnosti: Upravljanje projektom: - Odabir projektne kuće ovlaštene za izradu projekta - Povjeravanje izrade projekta za sistem odvodnje i sekundarnog tretmana otpadnih voda. - Revizija projekta za sistem odvodnje i sekundarnog tretmana otpadnih voda.	Period implementacije: 01/2013 – 12/2013	
Glavni rizici: Nedostatak kvalitetnih podataka neophodnih za izradu investiciono tehničke dokumentacije	Predviđeni troškovi: Direktni: 10.000,00 Indirektni: Ukupno: 10.000,00	
Status spremnosti projekta: a) Spreman za implementaciju b) Pozitivna studija predizvodljivosti c) Tehnička dokumentacija i analiza troškova d) Projektni prijedlog e) Projektna ideja	Izvori financiranja/sufinanciranja: opštinski budžet 100%	
Partner(i)	Nosilac projekta/implementacija/monitoring i evaluacija:	
Javno komunalno preduzeće	Opština Berkovići	

Strateški cilj 1: VODA Smanjena emisija štetnih tvari iz netretiranih komunalnih otpadnih voda u vodne resurse za 70-80%	Operativni cilj 2: Stanovništvo je poznato sa svim mjerama, aktivnostima i finansijskim izdacima uspostavljanja održivog sistema odvodnje i tretmana otpadnih voda	Mjera:2.1.: Donešena opštinska odluka o zabrani direktnog ispusta otpadnih voda iz domaćinstava i poljoprivrednih objekata u rijeke, rječice i potoke (veza OC2)
Naziv programa/projekta: 2.1.1.Zabrana direktnog ispusta otpadnih voda iz domaćinstava i poljoprivrednih objekata u rijeke, rječice i potoke		
Opravdanost (problem i rješenje) i kratak opis programa/projekta: Berkovići ne raspolažu sa ispravnim tehničkim rješenjem odvodnje otpadnih voda te je neophodno pristupiti izgradnji jedinstvenog sistema odvodnje i prečišćavanja otpadnih i zagađenih voda što je važan korak za očuvanje zdrave čovjekove okoline i jedan od uslova za razvoj čitavog područja. U opštini Berkovići ne postoji izgrađena kanalizacija već se odvodnja rješava individualnim ispuštima u jarke, a dio izvedenih kanalizacionih ispusta ulijeva se direktno u vodotoke. Takvo rješenje ne zadovoljava današnje potrebe i standarde kako na području opštine tako i na području zaštite voda. Odvodnja fekalnih voda riješena je septičkim jamama ili direktnim ispuštanjima u otvorene oborinske kanale. Oborinska odvodnja dijelom je riješena pomoću otvorenih oborinskih kanala. Većina kanala je zamuljena pa nakon kišnih dana dolazi do zadržavanja voda. Ova odvodnja nije riješena i dolazi do čestog plavljenja. Otpadna voda procijenjena je na količinu od 103.440 m3/god i sadrži kabasti materijal, bio-razgradive organske substance, amonijak, nutrijente, prehrambene aditive, različite hemikalije zagađuju rijeke Bregavu, Radimlju i Opačicu, potok Suhavić i vještačko jezero Dabrica..		
Cilj/evi projekta: Zabrana direktnog ispusta otpadnih voda iz domaćinstava i poljoprivrednih objekata u rijeke, rječice i potoke → 2013 - 100 %	Ciljna grupa: Javno komunalno preduzeće Skupština opštine Berkovići Stanovnici naselja Berkovići	
Očekivani rezultati: - Donešena opštinska odluka o zabrani direktnog ispusta voda iz domaćinstava i poljoprivrednih objekata u rijeke, rječice, potoke i - Upoznato stanovništvo sa mjerama, aktivnostima i finansijskim izdacima održivog sistema odvodnje i tretmana otpadnih voda.	Indikatori: Odluka o zabrani direktnog ispusta otpadnih voda iz domaćinstava i poljoprivrednih objekata u rijeke, rječice i potoke donešena na Skupštini opštine Berkovići	
Glavne aktivnosti: -Prijedlog odluke Javnog komunalnog preduzeća -Sjednica SO-e za donošenje odluke	Period implementacije (mjesec/godina): 01/2013 – 12/2013	
Glavni rizici: - Neusvajanje odluke	Predviđeni troškovi: Direktni: 0 Nema troškova, osim redovnog rada uposlenika opštine Berkovići i Javnog komunalnog preduzeća Indirektni: Ukupno: 0	
Status spremnosti projekta: a) Spreman za implementaciju b) Pozitivna studija predizvodljivosti c) Tehnička dokumentacija i analiza troškova d) Projektni prijedlog e) Projektna ideja	Izvori financiranja/sufinanciranja: NA	
Partner(i) Javno komunalno preduzeće	Nosilac projekta/implementacija/monitoring i evaluacija: Opština Berkovići	

Strateški cilj 1: VODA Smanjena emisija štetnih tvari iz netretiranih komunalnih otpadnih voda u vodne resurse za 70-80%	Operativni cilj 3: 30% stanovništva obuhvaćeno sistemom oborinske i fekalne kanalizacije;	Mjera 3.1.: Izgrađeno 800 metara kanalizacione mreže u naseljenom mjestu Berkovići (veza OC3)
Naziv programa/projekta: 3.1.1. Izgradnja kanalizacione mreže u naselju Berkovići		
Opravdanost (problem i rješenje) i kratak opis programa/projekta: Berkovići ne raspolažu sa ispravnim tehničkim rješenjem odvodnje otpadnih voda te je neophodno pristupiti izgradnji jedinstvenog sistema odvodnje i prečišćavanja otpadnih i zagađenih voda što je važan korak za očuvanje zdrave čovjekove okoline i jedan od uslova za razvoj čitavog područja. U opštini Berkovići ne postoji izgrađena kanalizacija već se odvodnja rješava individualnim ispuštima u jarke, a dio izvedenih kanalizacionih ispusta ulijeva se direktno u vodotoke. Takvo rješenje ne zadovoljava današnje potrebe i standarde kako na području opštine tako i na području zaštite voda. Odvodnja fekalnih voda riješena je septičkim jamama ili direktnim ispuštanjima u otvorene oborinske kanale. Oborinska odvodnja dijelom je riješena pomoću otvorenih oborinskih kanala. Većina kanala je zamuljena pa nakon kišnih dana dolazi do zadržavanja voda. Ova odvodnja nije riješena i dolazi do čestog plavljenja. Otpadna voda procijenjena je na količinu od 103.440 m ³ /god i sadrži kabasti materijal, bio-razgradive organske substance, amonijak, nutrijente, prehrambene aditive, različite hemikalije zagađuju rijeke Bregavu, Radimlju i Opačicu, potok Suhavić i vještačko jezero Dabrica.		
Cilj/evi projekta: Izgradnja 800 metara kanalizacione mreže u naselju Berkovići: → 2014 - 20 % → 2015 - 30 % → 2016 - 30% → 2017 - 20%	Ciljna grupa: Građani naselja Berkovići koji će biti priključeni na kanalizacionu mrežu.	
Očekivani rezultati: Izgrađena kanalizaciona mreža u naselju Berkovići u dužini od 800 metara	Indikatori: 70 domaćinstava i 10 pravnih lica iz naselja Berkovići spojeno na novoizgrađenu kanalizacionu mrežu i otpadne vode ispušta u istu.	
Glavne aktivnosti: Upravljanje projektom: - Priprema projektne dokumentacije (tehnički elaborat i sl) za izgradnju kanalizacione mreže u dužini od x metara u naselju Berkovići - Izbor izvođača radova za izgradnju kanalizacione mreže - Izgradnja kanalizacione mreže u dužini od 800 metara	Period implementacije: 01/2014 – 12/2017	
Glavni rizici: -Nedostatak novčanih sredstava	Predviđeni troškovi: Direktni: 1.100.000,00 KM Indirektni: 0 Ukupno: 1.100.000,00	
Status spremnosti projekta: a) Spreman za implementaciju b) Pozitivna studija predizvodljivosti c) Tehnička dokumentacija i analiza troškova d) Projektni prijedlog e) Projektna ideja	Izvori financiranja/sufinanciranja: Vlada RS 40%, Opštinski budžet i učešće građana 20%, Grant od međunarodnih organizacija 40%	
Partner(i) Javno komunalno preduzeće	Nosilac projekta/implementacija/monitoring i evaluacija: Opština Berkovići	

Strateški cilj 1: VODA Smanjena emisija štetnih tvari iz netretiranih komunalnih otpadnih voda u vodne resurse za 70-80%	Operativni cilj 4: Uspostavljen sistem zaštite vodozahvatnih područja na teritoriji opštine i to: vrelo Bregave, izvor Trebesin, izvor Valijendža, izvor Ljubljén	Mjera 4.1.: Opštinska administrativna služba donosi Pravilnik o uslovima za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta vode koja se koriste ili se planiraju koristiti za piće (veza OC4)
Naziv programa/projekta: 4.1 Opštinska administrativna služba donosi Pravilnik o uslovima za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta vode koja se koriste ili se planiraju koristiti za piće 4.1.1. Donošenje Pravilnika za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta vode koja se koristi ili se planiraju koristiti za piće		
Opravdanost (problem i rješenje) i kratak opis programa/projekta: Berkovići ne raspolažu sa ispravnim tehničkim rješenjem odvodnje otpadnih voda te je neophodno pristupiti izgradnji jedinstvenog sistema odvodnje i prečišćavanja otpadnih i zagađenih voda što je važan korak za očuvanje zdrave čovjekove okoline i jedan od uslova za razvoj čitavog područja. U opštini Berkovići ne postoji izgrađena kanalizacija već se odvodnja rješava individualnim ispuštima u jarke, a dio izvedenih kanalizacionih ispusta ulijeva se direktno u vodotoke. Takvo rješenje ne zadovoljava današnje potrebe i standarde kako na području opštine tako i na području zaštite voda. Odvodnja fekalnih voda riješena je septičkim jamama ili direktnim ispuštanjima u otvorene oborinske kanale. Oborinska odvodnja dijelom je riješena pomoću otvorenih oborinskih kanala. Većina kanala je zamuljena pa nakon kišnih dana dolazi do zadržavanja voda. Ova odvodnja nije riješena i dolazi do čestog plavljenja. Otpadna voda procijenjena je na količinu od 103.440 m ³ /god i sadrži kabasti materijal, bio-razgradive organske substance, amonijak, nutrijente, prehrambene aditive, različite hemikalije zagađuju rijeke Bregavu, Radimlju i Opačicu, potok Suhavić i vještačko jezero Dabrica.		
Cilj/evi projekta: Donošenje Pravilnika za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta → 2013 - 100 %	Ciljna grupa: Javno komunalno preduzeće Stanovnici Opštinska administrativna služba	
Očekivani rezultati: Donešen Pravilnik o zonama sanitarne zaštite	Indikatori: Pravilnik o zonama sanitarne zaštite	
Glavne aktivnosti: - Inicijativa Javnog komunalnog preduzeća - Donošenje pravilnika	Period implementacije: 01/2013 – 12/2013	
Glavni rizici: - Neriješeni imovinsko pravni odnosi	Predviđeni troškovi: Direktni: 0 Nema troškova, osim redovnog rada zaposlenih opštine Berkovići i Javnog komunalnog preduzeća Indirektni: Ukupno: 0	
Status spremnosti projekta: a) Spreman za implementaciju b) Pozitivna studija predizvodljivosti c) Tehnička dokumentacija i analiza troškova d) Projektni prijedlog e) Projektna ideja	Izvori financiranja/sufinanciranja: NA	
Partner(i) Javno komunalno preduzeće	Nosilac projekta/implementacija/monitoring i evaluacija: Opština Berkovići	

Strateški cilj 1: VODA Smanjena emisija štetnih tvari iz netretiranih komunalnih otpadnih voda u vodne resurse za 70-80%	Operativni cilj 4: Uspostavljen sistem zaštite vodozahvatnih područja na teritoriji opštine i to: vrelo Bregave, izvor Trebesinij, izvor Valijendža i izvor Ljubljien	Mjera 4.2.: Definisana, označena i ograđena izvorišta pitke vode na području opštine Berkovići (veza OC4)
Naziv programa/projekta: 4.2.1. Uspostavljanje sistema sanitarne zaštite i ograđivanje izvorišta pitke vode		
Opravdanost (problem i rješenje) i kratak opis programa/projekta: Berkovići ne raspolažu sa ispravnim tehničkim rješenjem odvodnje otpadnih voda te je neophodno pristupiti izgradnji jedinstvenog sistema odvodnje i prečišćavanja otpadnih i zagađenih voda što je važan korak za očuvanje zdrave čovjekove okoline i jedan od uslova za razvoj čitavog područja. U opštini Berkovići ne postoji izgrađena kanalizacija već se odvodnja rješava individualnim ispustima u jarke, a dio izvedenih kanalizacionih ispusta ulijeva se direktno u vodotoke. Takvo rješenje ne zadovoljava današnje potrebe i standarde kako na području opštine tako i na području zaštite voda. Odvodnja fekalnih voda riješena je septičkim jamama ili direktnim ispuštanjima u otvorene oborinske kanale. Oborinska odvodnja dijelom je riješena pomoću otvorenih oborinskih kanala. Većina kanala je zamuljena pa nakon kišnih dana dolazi do zadržavanja voda. Ova odvodnja nije riješena i dolazi do čestog plavljenja. Otpadna voda procijenjena je na količinu od 103.440 m ³ /god i sadrži kabasti materijal, bio-razgradive organske substance, amonijak, nutrijente, prehrambene aditive, različite hemikalije zagađuju rijeke Bregavu, Radimlju i Opačicu, potok Suhavić i vještačko jezero Dabrica.		
Cilj/evi projekta: Uspostavljanje sistema sanitarne zaštite i ograđivanje izvorišta → 2014 - 30% → 2015 - 70%	Ciljna grupa: Stanovnici naselja koja koriste vodu iz izvora Bregave, Trebesinij, Valijendža i Ljubljien.	
Očekivani rezultati: Definisana,označena i ograđena 4 izvorišta pitke vode na području opštine Berkovići	Indikatori: Označena i ograđena 4 izvorišta pitke vode	
Glavne aktivnosti: - Postaviti table - Ograđivanje izvorišta	Period implementacije (mjesec/godina): 2014 - 2015	
Glavni rizici: Nerješeni imovinsko pravni odnosi	Predviđeni troškovi: Direktni: 15.000 KM Indirektni: Ukupno: 15.000 KM	
Status spremnosti projekta: a) Spreman za implementaciju b) Pozitivna studija predizvodljivosti c) Tehnička dokumentacija i analiza troškova d) Projektni prijedlog e) Projektna ideja	Izvori financiranja/sufinanciranja: Opštinski bužet	
Partner(i)	Nosilac projekta/implementacija/monitoring i evaluacija:	
JP Vodovod Berkovići	Opština Brkovići	

<p>Strateški cilj 1: VODA Smanjena emisija štetnih tvari iz netretiranih komunalnih otpadnih voda u vodne resurse za 70-80%</p>	<p>Operativni cilj 5: Zaštita od poplava vodnih resursa opštine Berkovići - sa posebnim osvrtom na riječicu Opačicu i bujične potoke Kuparicu, Bijeli Potok, Radanov Potok, Lučića Potok, Šatulovac i Lugonjin Potok - je adekvatno tretirana u planu upravljanja vodama sliva rijeke Trebišnjice za Republiku Srpsku.</p>	<p>Mjera 5.1.: Opštinska administrativna služba aktivno uključena i angažovana u procesu donošenja plana upravljanja slivom rijeke Opačice i bujičnih potoka (veza OC5)</p>
<p>Naziv programa/projekta: 5.1. Donošenje plana upravljanja slivom rijeke Opačice i bujičnih potoka</p>		
<p>Opravdanost (problem i rješenje) i kratak opis programa/projekta: Berkovići ne raspolažu sa ispravnim tehničkim rješenjem odvodnje otpadnih voda te je neophodno pristupiti izgradnji jedinstvenog sistema odvodnje i prečišćavanja otpadnih i zagađenih voda što je važan korak za očuvanje zdrave čovjekove okoline i jedan od uslova za razvoj čitavog područja. U opštini Berkovići ne postoji izgrađena kanalizacija već se odvodnja rješava individualnim ispuštima u jarke, a dio izvedenih kanalizacionih ispusta ulijeva se direktno u vodotoke. Takvo rješenje ne zadovoljava današnje potrebe i standarde kako na području opštine tako i na području zaštite voda. Odvodnja fekalnih voda riješena je septičkim jamama ili direktnim ispuštanjima u otvorene oborinske kanale. Oborinska odvodnja dijelom je riješena pomoću otvorenih oborinskih kanala. Većina kanala je zamuljena pa nakon kišnih dana dolazi do zadržavanja voda. Ova odvodnja nije riješena i dolazi do čestog plavljenja. Otpadna voda procijenjena je na količinu od 103.440 m³/god i sadrži kabasti materijal, bio-razgradive organske substance, amonijak, nutrijente, prehrambene aditive, različite hemikalije zagađuju rijeke Bregavu, Radimlju i Opačicu, potok Suhavić i vještačko jezero Dabrica.</p>		
<p>Cilj/evi projekta: Proces donošenja plana upravljanje slivom rijeke Opačice i bujičnih potoka kako slijedi: → 2013 - 100 %</p>	<p>Ciljna grupa: Opštinska administrativna služba</p>	
<p>Očekivani rezultati: Donošenje plana upravljanja slivom rječice Opačice i bujičnih potoka</p>	<p>Indikatori: Donešen plan upravljanja slivom rijeke opačice i bujičnih potoka od strane opštinske administrativne službe</p>	
<p>Glavne aktivnosti: - Prikupljanje informacija, - Izrada nacra plana, - Usvajanje plana</p>	<p>Period implementacije (mjesec/godina): 01/2012 – 12/2012</p>	
<p>Glavni rizici: - Nedonošenje plana</p>	<p>Predviđeni troškovi: Direktni: 0 Nema troškova, osim redovnog rada zaposlenih opštine Berkovići i Javnog komunalnog preduzeća Indirektni: Ukupno: 0</p>	
<p>Status spremnosti projekta: a) Spreman za implementaciju b) Pozitivna studija predizvodljivosti c) Tehnička dokumentacija i analiza troškova d) Projektni prijedlog e) Projektna ideja</p>	<p>Izvori financiranja/sufinanciranja: NA</p>	
<p>Partner(i) Javno komunalno preduzeće</p>	<p>Nosilac projekta/implementacija/monitoring i evaluacija: Opština</p>	

SEKTOR TLO I OTPAD

<p>Strateški cilj 2 – TLO I OTPAD Smanjeno zagađenje tla uspostavljanjem ekonomski održivog sistema upravljanja otpadom za cjelokupno (100%) područje opštine Berkovići, primjenom principa integralne poljoprivredne proizvodnje i u potpunosti otklonjenim minsko-eksplozivnim sredstvima</p>	<p>Operativni cilj 1: Usvojen dugoročni opštinski plan upravljanja otpadom</p>	<p>Mjera 1.1.: Urađena strategija upravljanje otpadom na području opštine Berkovići (veza OC1)</p>
<p>Naziv programa/projekta: 1.1.1. Izrada strategije upravljanja otpadom na području opštine Berkovići</p>		
<p>Opravdanost (problem i rješenje) i kratak opis programa/projekta: JP Vodovod Berkovići dva puta sedmično vrši usluge odvoza smeća. Stanovnici urbanog dijela Berkovići sakupljaju otpad u plastične vreće i dva puta sedmično iznose na određena mjesta gdje se isti kupi i odvozi na deponiju. Odvoz smeća i komunalnog otpada JP Vodovod vrši od 01.01.2007. godine iz užeg gradskog jezgra Berkovići, Novog naselja i dijela Blaca - ukupno 120 korisnika. Smeće se kamionom navedenog preduzeća, koji nije namjensko vozilo za prevoz otpada, na primitivan način odvozi na deponiju koja je locirana na lokalitetu Kubaš koji je udaljen od Berkovića 12 km a od najbližeg naseljenog dijela 4 km. Lokacija ima površinu 2.000 m² i ograđena je žičanom ogradom visine 1,4 m. Na teritoriji opštine postoji oko desetak divljih deponija smještenih širom opštine, a najkritičniji su kanjoni rijeke Bregave i korito Opačice, kao i deponija pored magistralnih puteva Berkovići – Nevesinje u mjestu Trusina (izvor Trebesinj) i Berkovići – Bileća u mjestu Sunići (izvor Pribituha i Vrijeke). Ne raspolažemo sa postrojenjem za preradu /reciklažu komunalnog otpada već se isti spaljuje i zatrpava. Uopšteno nizak nivo usluga koje nudi komunalno preduzeće, zastarjela i neadekvatna vozila, nedovoljna tehnička opremljenost, nepostojanje kontejnera ne osigurava povjerenje građana u pouzdane i odgovorne usluge. Opština Berkovići nema uspostavljen sveobuhvatan informacijski sistem sa bazama podataka o korisnicima usluga, rutama, finansijskom poslovanju i stopi naplate, itd. Postojeća baza podataka se ne ažurira redovno. Prvi korak u poboljšanju stanja tla je izrada strategije upravljanja otpadom na području opštine Berkovići.</p>		
<p>Ciljevi projekta: Izrada strateškog programa kojim će se ispuniti očekivani operativni ciljevi povećanja obuhvata kako slijedi: → 2012 - 100%</p>	<p>Ciljna grupa: Opštinski radni tim JP Vodovod d.o.o Berkovići</p>	
<p>Očekivani rezultati: Izrađen izvodiv strateški plan upravljanja otpadom na području opštine Berkovići</p>	<p>Indikatori: Strateški plan upravljanja otpadom na području opštine Berkovići usvojen na Skupštini opštine.</p>	
<p>Glavne aktivnosti: Upravljanje projektom: - Formalno uspostavljanje radne grupe za izradu strategije upravljanja otpadom na području opštine Berkovići; - Održavanje konsultativnih i radnih sastanaka radne grupe za izradu strategije; - Angažovanje vanjskih stručnjaka za pripremu strategije upravljanje otpadom; - Provođenje javnih rasprava po mjesnim zajednicama i naseljima; - Upućivanje strategije na Skupštinu opštine Berkovići</p>	<p>Period implementacije: 01/2012 – 12/2012</p>	
<p>Glavni rizici: - Proizvođači otpada nisu spremni da plate uslugu; - Svijest proizvođača otpada niska.</p>	<p>Predviđeni troškovi: Direktni: 7.000 KM Indirektni: 0 Ukupno: 7.000 KM</p>	

Status spremnosti projekta: a) Spreman za implementaciju b) Pozitivna studija predizvodljivosti c) Tehnička dokumentacija i analiza troškova d) Projektni prijedlog e) Projektna ideja	Izvori financiranja/sufinanciranja: Opštinsku budžet – 20% Projekti – 80%
Partner(i)	Nosilac projekta/implementacija/monitoring i evaluacija:
JP Vodovod d.o.o.	Opština Berkovići

<p>Strateški cilj 2 – TLO I OTPAD Smanjeno zagađenje tla uspostavljanjem ekonomski održivog sistema upravljanja otpadom za cjelokupno (100%) područje opštine Berkovići, primjenom principa integralne poljoprivredne proizvodnje i u potpunosti otklonjenim minsko-eksplozivnim sredstvima</p>	<p>Operativni cilj 2: Formirana i usvojena cijena prikupljanja i zbrinjavanja otpada koja osigurava ekonomski održiv sistem upravljanja otpadom</p>	<p>Mjera 2.1.: Donešena odluka o cijeni prikupljanja i zbrinjavanja otpada koja osigurava ekonomski održiv sistem upravljanja otpadom (veza OC 2)</p>
<p>Naziv programa/projekta: 2.1.1. Formiranje i usvajanje cijene prikupljanja i zbrinjavanja otpada</p>		
<p>Opravdanost (problem i rješenje) i kratak opis programa/projekta: JP Vodovod Berkovići dva puta sedmično vrši usluge odvoza smeća. Stanovnici urbanog dijela Berkovići sakupljaju otpad u plastične vreće i dva puta sedmično iznose na određena mjesta gdje se isti kupi i odvozi na deponiju. Odvoz smeća i komunalnog otpada JP Vodovod vrši od 01.01.2007. godine iz užeg gradskog jezgra Berkovići, Novog naselja i dijela Blaca - ukupno 120 korisnika. Smeće se kamionom navedenog preduzeća, koji nije namjensko vozilo za prevoz otpada, na primitivan način odvozi na deponiju koja je locirana na lokalitetu Kubaš koji je udaljen od Berkovića 12 km a od najbližeg naseljenog dijela 4 km. Lokacija ima površinu 2.000 m² i ograđena je žičanom ogradom visine 1,4 m. Na teritoriji opštine postoji oko desetak divljih deponija smještenih širom opštine, a najkritičniji su kanjoni rijeke Bregave i korito Opačice, kao i deponija pored magistralnih puteva Berkovići –Nevesinje u mjestu Trusina (izvor Trebesinj) i Berkovići – Bileća u mjestu Sunići (izvor Pribituha i Vrijeke). Ne raspoložemo sa postrojenjem za preradu /reciklažu komunalnog otpada već se isti spaljuje i zatrpava. Uopšteno nizak nivo usluga koje nudi komunalno preduzeće, zastarjela i neadekvatna vozila, nedovoljna tehnička opremljenost, nepostojanje kontejnera ne osigurava povjerenje građana u pouzdane i odgovorne usluge. Opština Berkovići nema uspostavljen sveobuhvatan informacijski sistem sa bazama podataka o korisnicima usluga, rutama, finansijskom poslovanju i stopi naplate, itd. Postojeća baza podataka se ne ažurira redovno. Prvi korak u poboljšanju stanja tla je izrada strategije upravljanja otpadom na području opštine Berkovići.</p>		
<p>Cilj/evi projekta: Formiranje i usvajanje cijene prikupljanja i zbrinjavanja otpada koja će osigurati ekonomski održiv sistem upravljanja otpadom → 2013 - 100%</p>	<p>Ciljna grupa: JP Vodovod d.o.o Berkovići Skupština opštine Berkovići Komunalna policija</p>	
<p>Očekivani rezultati: Formirana cijena prikupljanja i zbrinjavanja otpada koja osigurava ekonomski održiv sistem upravljanja otpadom</p>	<p>Indikatori: Usvojena odluka o cijeni prikupljanja i zbrinjavanja otpada koja osigurava ekonomski održiv sistem upravljanja otpadom.</p>	
<p>Glavne aktivnosti: Upravljanje projektom: - JP Vodovod d.o.o. priprema prijedlog za formiranje cijena prikupljanja i zbrinjavanja otpada; - Provođenje skupštinske procedure za usvajanje odluke o formiranju cijena prikupljanja i zbrinjavanja otpada; - Objavljivanje i stupanje na snagu donešene Odluke o cijeni prikupljanja i zbrinjavanja otpada.</p>	<p>Period implementacije: 01/2013 – 12/2013</p>	
<p>Glavni rizici: Korisnici usluga prikupljanja i zbrinjavanja otpada nisu spremni da plate uslugu</p>	<p>Predviđeni troškovi: Nema direktnih materijalnih troškova, osim redovnog rada zaposlenih opštine Berkovići i JP Vodovod d.o.o. Berkovići</p>	

Status spremnosti projekta: a) Spreman za implementaciju b) Pozitivna studija predizvodljivosti c) Tehnička dokumentacija i analiza troškova d) Projektni prijedlog e) Projektna ideja	Izvori financiranja/sufinanciranja: NA
Partner(i) Skupština opštine Berkovići	Nosilac projekta/implementacija/monitoring i evaluacija: JP Vodovod d.o.o. Berkovići

<p>Strateški cilj 2 – TLO I OTPAD Smanjeno zagađenje tla uspostavljanjem ekonomski održivog sistema upravljanja otpadom za cjelokupno (100%) područje opštine Berkovići, primjenom principa integralne poljoprivredne proizvodnje i u potpunosti otklonjenim minsko-eksplozivnim sredstvima</p>	<p>Operativni cilj 3: Povećan kapacitet u tehničko-organizacionom smislu subjekata zaduženih za upravljanje otpadom za zbrinjavanje 206 t otpada u svrhu poboljšanja usluga prema građanima i unapređenja životne sredine</p>	<p>Mjera 3.1.: Prikupljanje otpada prošireno na novih 100 domaćinstava u širem dijelu opštine Berkovići kroz nabavku 10 kontejnera i jednog specijalizovanog vozila za prikupljanje otpada (veza OC3)</p>
<p>Naziv programa/projekta: 3.1.1. Nabavka 10 kontejnera kapaciteta 1m³ i njihovo postavljanje u naselja Berkovići, Hatelji i Blaca.</p>		
<p>Opravdanost (problem i rješenje) i kratak opis programa/projekta: JP Vodovod Berkovići dva puta sedmično vrši usluge odvoza smeća. Stanovnici urbanog dijela Berkovići sakupljaju otpad u plastične vreće i dva puta sedmično iznose na određena mjesta gdje se isti kupi i odvozi na deponiju. Odvoz smeća i komunalnog otpada JP Vodovod vrši od 01.01.2007. godine iz užeg gradskog jezgra Berkovići, Novog naselja i dijela Blaca - ukupno 120 korisnika. Smeće se kamionom navedenog preduzeća, koji nije namjensko vozilo za prevoz otpada, na primitivan način odvozi na deponiju koja je locirana na lokalitetu Kubaš koji je udaljen od Berkovića 12 km a od najbližeg naseljenog dijela 4 km. Lokacija ima površinu 2.000 m² i ograđena je žičanom ogradom visine 1,4 m. Na teritoriji opštine postoji oko desetak divljih deponija smještenih širom opštine, a najkritičniji su kanjoni rijeke Bregave i korito Opačice, kao i deponija pored magistralnih puteva Berkovići –Nevesinje u mjestu Trusina (izvor Trebesinj) i Berkovići – Bileća u mjestu Sunići (izvor Pribituha i Vrijeke). Ne raspoložemo sa postrojenjem za preradu /reciklažu komunalnog otpada već se isti spaljuje i zatrpava. Uopšteno nizak nivo usluga koje nudi komunalno preduzeće, zastarjela i neadekvatna vozila, nedovoljna tehnička opremljenost, nepostojanje kontejnera ne osigurava povjerenje građana u pouzdane i odgovorne usluge. Opština Berkovići nema uspostavljen sveobuhvatan informacijski sistem sa bazama podataka o korisnicima usluga, rutama, finansijskom poslovanju i stopi naplate, itd. Postojeća baza podataka se ne ažurira redovno. Prvi korak u poboljšanju stanja tla je izrada strategije upravljanja otpadom na području opštine Berkovići.</p>		
<p>Cilj/evi projekta: Postavljanje kontejnera za odlaganje otpada u naseljima Berkovići, Hatelji i Blaca gdje se ne obavlja organizovano prikupljanje otpada → 2013 - 100%</p>	<p>Ciljna grupa: Stanovnici naselja Berkovići, Hatelji i Blaca JP Vodovod d.o.o Berkovići Opština Berkovići</p>	
<p>Očekivani rezultati: Povećan broj korisnika usluga organizovanog prikupljanja otpada za 100 domaćinstava iz naselja Berkovići, Hatelji i Blaca</p>	<p>Indikatori: 100 domaćinstava iz naselja Berkovići, Hatelji i Blaca plaća usluge organizovanog prikupljanja otpada i ne odlaze isti na divlje deponije.</p>	
<p>Glavne aktivnosti: Upravljanje projektom: - Priprema projektne dokumentacije – tehnički elaborat i sl. – za nabavku i postavljanje kontejnera u naseljima Berkovići, Hatelji i Blaca - Raspisivanje tendera i izbor dobavljača - Postavljanje kontejnera na predmetnim lokacijama.</p>	<p>Period implementacije: 01/2013 – 12/2017</p>	
<p>Glavni rizici: Korisnici usluga prikupljanja i zbrinjavanja otpada nisu spremni da plate uslugu</p>	<p>Predviđeni troškovi: Direktni: 12.000 KM Indirektni: 0 Ukupno: 12.000 KM</p>	

Status spremnosti projekta: a) Spreman za implementaciju b) Pozitivna studija predizvodljivosti c) Tehnička dokumentacija i analiza troškova d) Projektni prijedlog e) Projektna ideja	Izvori financiranja/sufinanciranja: Opštinski budžet – 20% Projekti – 80%
Partner(i) Opština Berkovići	Nosilac projekta/implementacija/monitoring i evaluacija: JP Vodovod d.o.o. Berkovići

<p>Strateški cilj 2 – TLO I OTPAD Smanjeno zagađenje tla uspostavljanjem ekonomski održivog sistema upravljanja otpadom za cjelokupno (100%) područje opštine Berkovići, primjenom principa integralne poljoprivredne proizvodnje i u potpunosti otklonjenim minsko-eksplozivnim sredstvima</p>	<p>Operativni cilj 3: Povećan kapacitet u tehničko-organizacionom smislu subjekata zaduženih za upravljanje otpadom za zbrinjavanje 206 t otpada u svrhu poboljšanja usluga prema građanima i unapređenja životne sredine</p>	<p>Mjera 3.1.: Prikupljanje otpada prošireno na novih 100 domaćinstava u širem dijelu opštine Berkovići kroz nabavku 10 kontejnera i jednog specijalizovanog vozila za prikupljanje otpada (veza OC3)</p>
<p>Naziv programa/projekta: 3.1.2. Nabavka specijalizovanog vozila za odvoz otpada putem kontejnera</p>		
<p>Opravdanost (problem i rješenje) i kratak opis programa/projekta: JP Vodovod Berkovići dva puta sedmično vrši usluge odvoza smeća. Stanovnici urbanog dijela Berkovići sakupljaju otpad u plastične vreće i dva puta sedmično iznose na određena mjesta gdje se isti kupi i odvozi na deponiju. Odvoz smeća i komunalnog otpada JP Vodovod vrši od 01.01.2007. Godine iz užeg gradskog jezgra Berkovići, Novog naselja i dijela Blaca - ukupno 120 korisnika. Smeće se kamionom navedenog preduzeća, koji nije namjensko vozilo za prevoz otpada, na primitivan način odvozi na deponiju koja je locirana na lokalitetu Kubaš koji je udaljen od Berkovića 12 km a od najbližeg naseljenog dijela 4 km. Lokacija ima površinu 2.000 m² i ograđena je žičanom ogradom visine 1,4 m. Na teritoriji opštine postoji oko desetak divljih deponija smještenih širom opštine, a najkritičniji su kanjoni rijeke Bregave i korito Opačice, kao i deponija pored magistralnih puteva Berkovići –Nevesinje u mjestu Trusina (izvor Trebesinj) i Berkovići – Bileća u mjestu Sunići (izvor Pribituha i Vrijeke). Ne raspolažemo sa postrojenjem za preradu/reciklažu komunalnog otpada već se isti spaljuje i zatrpava. Uopšteno nizak nivo usluga koje nudi komunalno preduzeće, zastarjela i neadekvatna vozila, nedovoljna tehnička opremljenost, nepostojanje kontejnera ne osigurava povjerenje građana u pouzdane i odgovorne usluge. Opština Berkovići nema uspostavljen sveobuhvatan informacijski sistem sa bazama podataka o korisnicima usluga, rutama, finansijskom poslovanju i stopi naplate, itd. Postojeća baza podataka se ne ažurira redovno. Prvi korak u poboljšanju stanja tla je izrada strategije upravljanja otpadom na području opštine Berkovići.</p>		
<p>Ciljevi projekta: Postavljanje kontejnera za odlaganje otpada u naseljima Berkovići, Hetalji i Blaca gdje se ne obavlja organizovano prikupljanje otpada. Nabavka specijalizovanog vozila za prikupljanje i odlaganje otpada na području opštine Berkovići → 2017 - 100%</p>	<p>Ciljna grupa: Stanovnici naselja Berkovići, Hatelji i Blaca JP Vodovod d.o.o Berkovići Opština Berkovići</p>	
<p>Očekivani rezultati: Prikupljanje otpada korištenjem kontejnera i specijalizovanog vozila od 300 domaćinstava na području opštine</p>	<p>Indikatori: Specijalizovano vozilo za prikupljanje otpada registrovano i pušteno u rad</p>	
<p>Glavne aktivnosti: Upravljanje projektom: - Priprema projektne dokumentacije – tehnički elaborat i sl. – za nabavku i specijalizovanog vozila za prikupljanje otpada putem kontejnera - Raspisivanje tendera i izbor dobavljača - Obuka zaposlenih za rad na specijalizovanom vozilu za prikupljanje otpada - Puštanje u rad vozila</p>	<p>Period implementacije: 01/2013 – 12/2017</p>	
<p>Glavni rizici: Cijena specijalizovanog vozila; Korisnici usluga prikupljanja i zbrinjavanja otpada nisu spremni da plate uslugu</p>	<p>Predviđeni troškovi: Direktni: 140.000 KM Indirektni: 0 Ukupno: 140.000 KM</p>	

Status spremnosti projekta: a) Spreman za implementaciju b) Pozitivna studija predizvodljivosti c) Tehnička dokumentacija i analiza troškova d) Projektni prijedlog e) Projektna ideja	Izvori financiranja/sufinanciranja: Opštinski budžet – 50% (u periodu 2013 – 2017) Projekti/Donatori – 50%
Partner(i) Opština Berkovići	Nosilac projekta/implementacija/monitoring i evaluacija: JP Vodovod d.o.o. Berkovići

<p>Strateški cilj 2 – TLO I OTPAD Smanjeno zagađenje tla uspostavljanjem ekonomski održivog sistema upravljanja otpadom za cjelokupno (100%) područje opštine Berkovići, primjenom principa integralne poljoprivredne proizvodnje i u potpunosti otklonjenim minsko-eksplozivnim sredstvima</p>	<p>Operativni cilj 4: Smanjene površine pod divljim deponijama za 100% na području opštine Berkovići</p>	<p>Mjera 4.1.: Uklonjene registrovane deponije (10) iz svih naselja na području opštine Berkovići (veza OC4)</p>
<p>Naziv programa/projekta: 4.1.1. Uklanjanje divljih deponija (10) iz svih naselja na području opštine Berkovići</p>		
<p>Opravdanost (problem i rješenje) i kratak opis programa/projekta: JP Vodovod Berkovići dva puta sedmično vrši usluge odvoza smeća. Stanovnici urbanog dijela Berkovići sakupljaju otpad u plastične vreće i dva puta sedmično iznose na određena mjesta gdje se isti kupi i odvozi na deponiju. Odvoz smeća i komunalnog otpada JP Vodovod vrši od 01.01.2007. godine iz užeg gradskog jezgra Berkovići, Novog naselja i dijela Blaca - ukupno 120 korisnika. Smeće se kamionom navedenog preduzeća, koji nije namjensko vozilo za prevoz otpada, na primitivan način odvozi na deponiju koja je locirana na lokalitetu Kubaš koji je udaljen od Berkovića 12 km a od najbližeg naseljenog dijela 4 km. Lokacija ima površinu 2.000 m² i ograđena je žičanom ogradom visine 1,4 m. Na teritoriji opštine postoji oko desetak divljih deponija smještenih širom opštine, a najkritičniji su kanjoni rijeke Bregave i korito Opačice, kao i deponija pored magistralnih puteva Berkovići –Nevesinje u mjestu Trusina (izvor Trebesinj) i Berkovići – Bileća u mjestu Sunići (izvor Pribituha i Vrijeke). Ne raspolažemo sa postrojenjem za preradu/reciklažu komunalnog otpada već se isti spaljuje i zatrpava. Uopšteno nizak nivo usluga koje nudi komunalno preduzeće, zastarjela i neadekvatna vozila, nedovoljna tehnička opremljenost, nepostojanje kontejnera ne osigurava povjerenje građana u pouzdane i odgovorne usluge. Opština Berkovići nema uspostavljen sveobuhvatan informacijski sistem sa bazama podataka o korisnicima usluga, rutama, finansijskom poslovanju i stopi naplate, itd. Postojeća baza podataka se ne ažurira redovno. Prvi korak u poboljšanju stanja tla je izrada strategije upravljanja otpadom na području opštine Berkovići.</p>		
<p>Cilj/evi projekta: → Smanjenje površina pod divljim deponijama za 100% na području opštine Berkovići → 2012 - 30% → 2013 - 30% → 2014 - 40%</p>	<p>Ciljna grupa: Stanovnici naselja Berkovići, Hatelji i Blaca JP Vodovod d.o.o Berkovići Opština Berkovići</p>	
<p>Očekivani rezultati: Sanirane sve divlje deponije čišćenjem, odvozom i/ili uništavanjem otpadnog materijala</p>	<p>Indikatori: Izveštaj o uklanjanju divljih deponija, slike sa provođenja aktivnosti i naknadne provjere lokacija.</p>	
<p>Glavne aktivnosti: Upravljanje projektom: - Raznim informativnim metodama i sredstvima kontinuirano edukovati i informisati javnost o pravilnom odlaganju otpada - Inicijalni sastanci sa stanovništvom o provođenju akcija čišćenja divljih deponija - Realizacija akcija čišćenja divljih deponija, odvoz i adekvatno uništenje otpada - Praćenje lokacija bivših divljih deponija.</p>	<p>Period implementacije: 01/2012 – 12/2014</p>	
<p>Glavni rizici: Nezainteresovanost stanovništva naseljenih mjesta u kojima se nalaze divlje deponije za problem neadekvatnog odlaganja otpada</p>	<p>Predviđeni troškovi: Direktni: 2.000 KM Indirektni: 0 Ukupno: 2.000 KM</p>	

Status spremnosti projekta: a) Spreman za implementaciju b) Pozitivna studija predizvodljivosti c) Tehnička dokumentacija i analiza troškova d) Projektni prijedlog e) Projektna ideja	Izvori financiranja/sufinanciranja: Opštinski budžet Projekti/Donatori Fond za zaštitu životne sredine RS
Partner(i) JP Vodovod d.o.o. Berkovići Ekološka sekcija Omladinska organizacija	Nosilac projekta/implementacija/monitoring i evaluacija: Opština Berkovići

<p>Strateški cilj 2 – TLO I OTPAD Smanjeno zagađenje tla uspostavljanjem ekonomski održivog sistema upravljanja otpadom za cjelokupno (100%) područje opštine Berkovići, primjenom principa integralne poljoprivredne proizvodnje i u potpunosti otklonjenim minsko-eksplozivnim sredstvima</p>	<p>Operativni cilj 4: Smanjene površine pod divljim deponijama za 100% na području opštine Berkovići</p>	<p>Mjera 4.2.: Sanirane površine koje su bile pod divljim deponijama na području opštine Berkovići (veza OC4)</p>
<p>Naziv programa/projekta: 4.2.1. Sanacija površina koje su bile pod divljim deponijama na području opštine Berkovići</p>		
<p>Opravdanost (problem i rješenje) i kratak opis programa/projekta: JP Vodovod Berkovići dva puta sedmično vrši usluge odvoza smeća. Stanovnici urbanog dijela Berkovići sakupljaju otpad u plastične vreće i dva puta sedmično iznose na određena mjesta gdje se isti kupi i odvozi na deponiju. Odvoz smeća i komunalnog otpada JP Vodovod vrši od 01.01.2007. godine iz užeg gradskog jezgra Berkovići, Novog naselja i dijela Blaca - ukupno 120 korisnika. Smeće se kamionom navedenog preduzeća, koji nije namjensko vozilo za prevoz otpada, na primitivan način odvozi na deponiju koja je locirana na lokalitetu Kubaš koji je udaljen od Berkovića 12 km a od najbližeg naseljenog dijela 4 km. Lokacija ima površinu 2.000 m² i ograđena je žičanom ogradom visine 1,4 m. Na teritoriji opštine postoji oko desetak divljih deponija smještenih širom opštine, a najkritičniji su kanjoni rijeke Bregave i korito Opačice, kao i deponija pored magistralnih puteva Berkovići –Nevesinje u mjestu Trusina (izvor Trebesinj) i Berkovići – Bileća u mjestu Sunići (izvor Pribituha i Vrijeke). Ne raspolažemo sa postrojenjem za preradu/reciklažu komunalnog otpada već se isti spaljuje i zatrpava. Uopšteno nizak nivo usluga koje nudi komunalno preduzeće, zastarjela i neadekvatna vozila, nedovoljna tehnička opremljenost, nepostojanje kontejnera ne osigurava povjerenje građana u pouzdane i odgovorne usluge. Opština Berkovići nema uspostavljen sveobuhvatan informacijski sistem sa bazama podataka o korisnicima usluga, rutama, finansijskom poslovanju i stopi naplate, itd. Postojeća baza podataka se ne ažurira redovno. Prvi korak u poboljšanju stanja tla je izrada strategije upravljanja otpadom na području opštine Berkovići.</p>		
<p>Cilj/evi projekta: Sanacija površina koje su bile pod divljim deponijama kako bi se navedene površine zaštitile od daljnje degradacije i dovele u prvobitno stanje prije početka deponovanja otpada → 2012 - 30% → 2013 - 30% → 2014 - 40%</p>	<p>Ciljna grupa: Stanovnici opštine Berkovići JP Vodovod d.o.o Berkovići Šume RS Ekološka sekcija Omladinska organizacija</p>	
<p>Očekivani rezultati: Sanirane sve divlje deponije čišćenjem, odvozom i/ili uništavanjem otpadnog materijala</p>	<p>Indikatori: Sanirane i revitalizirane površine koje su bile pod divljim deponijama.</p>	
<p>Glavne aktivnosti: Upravljanje projektom: - Raznim informativnim metodama i sredstvima kontinuirano edukovati i informisati javnost o pravilnom odlaganju otpada i važnosti očuvanja životne sredine - Realizacija sanacije divljih deponija - Pošumljavanje, sadnja trave i sl. - Praćenje lokacija bivših divljih deponija.</p>	<p>Period implementacije: 01/2012 – 12/2014</p>	
<p>Glavni rizici: Nezainteresovanost stanovništva naseljenih mjesta u kojima se nalaze divlje deponije za sanaciju</p>	<p>Predviđeni troškovi: Direktni: 5.000 KM Indirektni: 0 Ukupno: 5.000 KM</p>	

Status spremnosti projekta: a) Spreman za implementaciju b) Pozitivna studija predizvodljivosti c) Tehnička dokumentacija i analiza troškova d) Projektni prijedlog e) Projektna ideja	Izvori financiranja/sufinanciranja: Opštinski budžet Projekti/Donatori Šume RS
Partner(i)	Nosilac projekta/implementacija/monitoring i evaluacija:
JP Vodovod d.o.o. Berkovići Ekološka sekcija Omladinska organizacija Šume RS	Opština Berkovići

<p>Strateški cilj 2 – TLO I OTPAD Smanjeno zagađenje tla uspostavljanjem ekonomski održivog sistema upravljanja otpadom za cjelokupno (100%) područje opštine Berkovići, primjenom principa integralne poljoprivredne proizvodnje i u potpunosti otklonjenim minsko-eksplozivnim sredstvima</p>	<p>Operativni cilj 5: Edukacija poljoprivrednih proizvođača sa područja opštine Berkovići o principima i prednostima proizvodnje zdrave hrane</p>	<p>Mjera 5.1.: 345 registrovanih poljoprivrednih proizvođača sa područja opštine Berkovići će biti upoznato sa principima integralne poljoprivredne proizvodnje (veza OC5)</p>
<p>Naziv programa/projekta: 5.1.1. Edukacija poljoprivrednih proizvođača o principima i prednostima proizvodnje zdrave hrane</p>		
<p>Opravdanost (problem i rješenje) i kratak opis programa/projekta: Jedan od izvora zagađenja i pritiska na zemljište je poljoprivreda. Zemljište se zagađuje direktnim unošenjem hemijskih sredstava. Hemijska sredstva, odnosno sredstva za zaštitu biljaka, se teško rastvaraju u zemljištu i vodi, gdje dopijevaju putem zaprašivanja zemljišta. Kao takvi, gotovo u neizmijenjenom obliku gomilaju se u biljkama, a preko njih u svim karikama lanca ishrane. Na području opštine Berkovići poljoprivredna djelatnost nema obilježja intenzivne poljoprivredne proizvodnje. U oblastima ratarstvo, voćarstvo i povrtarstvo obrađuje se oko 470 ha zemljišta. Od toga u ratarstvu 301 ha, u povrtarstvu 25 ha i u voćarstvu 144 ha. Prema normativima primjene proizvoda za zaštitu biljaka (4,5 kg/ha-pesticidi, hebicidi i dr.) godišnje se iskoristi oko 2,12 tona u navedenim oblastima. Na istim površinama se upotrijebi oko 164,5 tona različitih prirodnih i/ili vještačkih gnojiva (350 kg/ha) za poboljšanje kvaliteta i prinosa. Takođe se stvori 21261 tona stajnjaka. Edukacijom poljoprivrednih proizvođača sa područja opštine Berkovići i njihovim upoznavanjem sa principima i prednostima proizvodnje zdrave hrane, stvorice se uslovi za sprečavanje daljeg narušavanja kvaliteta tla.</p>		
<p>Cilj/evi projekta: Edukacija poljoprivrednih proizvođača sa područja opštine Berkovići o principima i prednostima integralne poljoprivredne proizvodnje → 2013 - 50% → 2014 - 50%</p>	<p>Ciljna grupa: Udruženja poljoprivrednika Individualni poljoprivredni proizvođači Poljoprivredni institut</p>	
<p>Očekivani rezultati: 345 registrovanih poljoprivrednih proizvođača sa područja opštine Berkovići upoznato sa principima i prednostima integralne poljoprivredne proizvodnje</p>	<p>Indikatori: 345 poljoprivrednih proizvođača prošlo je obuku, pohađalo predavanja/radionice o prednostima i principima integralne poljoprivredne proizvodnje.</p>	
<p>Glavne aktivnosti: Upravljanje projektom: - Raznim informativnim metodama i sredstvima kontinuirano edukovati i informisati javnost o prednostima i važnosti proizvodnje zdrave hrane - Organizovanje edukacije/treninga/ predavanje za proizvođače u saradnji sa poljoprivrednim institutom i REDAH-om.</p>	<p>Period implementacije: 01/2013 – 12/2014</p>	
<p>Glavni rizici: Nezainteresovanost poljoprivrednika za ovu vrstu edukacije</p>	<p>Predviđeni troškovi: Direktni: 2.000 KM Indirektni: 0 Ukupno: 2.000 KM</p>	
<p>Status spremnosti projekta: a) Spreman za implementaciju b) Pozitivna studija predizvodljivosti c) Tehnička dokumentacija i analiza troškova d) Projektni prijedlog e) Projektna ideja</p>	<p>Izvori financiranja/sufinanciranja: Opštinski budžet Projekti/Donatori</p>	

Partner(i)	Nosilac projekta/implementacija/monitoring i evaluacija:
Udruženja poljoprivrednika Poljoprivredni institut REDAH	Opština Berkovići

<p>Strateški cilj 2 – TLO I OTPAD Smanjeno zagađenje tla uspostavljanjem ekonomski održivog sistema upravljanja otpadom za cjelokupno (100%) područje opštine Berkovići, primjenom principa integralne poljoprivredne proizvodnje i u potpunosti otklonjenim minsko-eksplozivnim sredstvima</p>	<p>Operativni cilj 6: Deminirano 3,56 km² zemljišta zagađenog minsko-eksplozivnim sredstvima prema prioritetima</p>	<p>Mjera 6.1.: Uklonjene mine i minsko-eksplozivna sredstva u preostalim naseljima i na širem području opštine, prema dinamici BH MAC-a (veza OC6)</p>
<p>Naziv programa/projekta: 6.1.1. Deminiranje minama zagađenih područja opštine Berkovići</p>		
<p>Opravdanost (problem i rješenje) i kratak opis programa/projekta: Kada se govori o posljedicama ratnih dejstava u opštini Berkovići koji su od uticaja na životnu sredinu, onda se isključivo misli na postojanje minskih polja. Minska polja prisutna su ratnom linijom razgraničenja između opština Berkovića i Stoca. Minama zagađena područja u opštini Berkovići su sljedeća mjesta: Bitunja, Brštanik, Dabrica, Ljubljenica, Šćepan Krst, Hrgud, Komanje brdo, Do, Žegulja, Poplat i Hodovo. Od ukupno 253,5 km² površine opštine Berkovići 3,56 km² su područja zagađena minama. Ne postoje pouzdani podaci o broju minsko-eksplozivnih sredstava Minska polja na području opštine Berkovići su najvećim dijelom rasprostranjenja u teško pristupačnim brdsko-planinskim predjelima opštine. Zemljište zagađeno minama u prošlosti se uglavnom koristilo za ispašu stoke i sječu šume. Takođe, značajno je napomenuti da se radi o predjelima koji su bogati sa divljači i koja se nalaze u lovištu kojim gazduje Udruženje lovaca „Prepelica“ Berkovići.</p>		
<p>Cilj/evi projekta: Izvršiti deminiranje 3,56 m² zemljišta zagađenog minsko-eksplozivnim sredstvima prema prioritetima → 2012 – 2017 – 100%</p>	<p>Ciljna grupa: Stanovnici minama ugroženih područja Udruženje lovaca „Prepelica“ Berkovići Civilna zaštita Berkovići Opština Berkovići</p>	
<p>Očekivani rezultati: Deminirano 3,56 m² zemljišta zagađenog minsko-eksplozivnim sredstvima prema prioritetima</p>	<p>Indikatori: Očišćeno zemljište koje je ranije bilo zagađeno minsko-eksplozivnim sredstvima – zvanični izvještaj BH MAC-a I Civilne zaštite</p>	
<p>Glavne aktivnosti: Upravljanje projektom: - Određivanje prioritetnih područja za deminiranje - Angažovanje BH MAC-a za provođenje aktivnosti deminiranja</p>	<p>Period implementacije: 01/2012 – 12/2017</p>	
<p>Glavni rizici: Nedostatak novčanih sredstava</p>	<p>Predviđeni troškovi: Sredstva se osiguravaju od strane BH MAC-a koji vrši deminiranje na području cijele zemlje u skladu sa svojim prioritetima. Na godišnjoj bazi, obavještavaju koja područja i kada će biti deminirana.</p>	
<p>Status spremnosti projekta: a) Spreman za implementaciju b) Pozitivna studija predizvodljivosti c) Tehnička dokumentacija i analiza troškova d) Projektni prijedlog e) Projektna ideja</p>	<p>Izvori financiranja/sufinanciranja: BH MAC Donatorska sredstva</p>	
<p>Partner(i)</p>	<p>Nosilac projekta/implementacija/monitoring i evaluacija:</p>	
<p>Udruženje lovaca „Prepelica“ Berkovići</p>	<p>BH MAC Civilna zaštita Berkovići</p>	

<p>Strateški cilj 2 – TLO I OTPAD Smanjeno zagađenje tla uspostavljanjem ekonomski održivog sistema upravljanja otpadom za cjelokupno (100%) područje opštine Berkovići, primjenom principa integralne poljoprivredne proizvodnje i u potpunosti otklonjenim minsko-eksplozivnim sredstvima</p>	<p>Operativni cilj 7: Edukacija kompletne javnosti, sa posebnim osvrtom na poslovni sektor, o problemima otpada i zagađenja tla</p>	<p>Mjera 7.1.: Kontinuirano edukovati stanovništvo o etičkim načelima i standardima života u urbanoj sredini sa posebnim osvrtom na poslovni sektor.</p>
<p>Naziv programa/projekta: 7.1.1. Edukacija stanovništva o zaštiti životne sredine i značaju iste za kvalitet života</p>		
<p>Opravdanost (problem i rješenje) i kratak opis programa/projekta: Sve aktivnosti stanovnika opštine Berkovići imaju snažan, većinom negativan uticaj na životnu sredinu i njene resurse. U tom smislu je vrlo važno edukovati javnost o posljedicama koje naše svakodnevne aktivnosti imaju na okolinu te kontinuirano raditi na izmjeni loših navika i usvajanju novih modela ponašanja koji će imati manje poguban uticaj. Ovo se posebno odnosi na poslovni sektor koji vrlo često, bilo radi zastarjelih tehnologija koje koriste i/ili nedostatka odgovarajuće legislativne šteti životnoj sredini dok istovremeno predstavlja glavni pokretač ekonomskog razvoja zajednice. Stoga je neophodno predstaviti i stanovništvu i poslovnim subjektima dobre i efektivne primjere i modele koji se mogu primjeniti i prilagoditi stanju u opštini Berkovići</p>		
<p>Cilj/evi projekta: Edukacija stanovništva o etičkim načelima i standardima života u gradskoj sredini sa posebnim osvrtom na poslovni sektor → 2012 – 30% → 2013 – 20% → 2014 – 20% → 2015 – 10% → 2016 – 10% → 2017 – 10%</p>	<p>Ciljna grupa: Stanovništvo opštine Berkovići Opština Berkovići Privrednici Lokalne organizacije</p>	
<p>Očekivani rezultati: Stanovništvo opštine Berkovići je kvalitetno informisano i edukovano o etičkim načelima i standardima životne sredine</p>	<p>Indikatori: Održane dvije javne rasprave godišnje namijenjene stanovništvu Održana dva okrugla stola namijenjena poslovnom sektoru Održana redovna godišnja predavanja u vrtiću, osnovnoj i srednjoj školi.</p>	
<p>Glavne aktivnosti: - Upravljanje projektom: Raznim informativnim metodama i sredstvima kontinuirano edukovati i informisati javnost o etičkim načelima i standardima životne sredine - Organizovati predavanja u vrtiću, osnovnoj i srednjoj školi - Podržati kampanje koje se sprovode vezano za ovu problematiku</p>	<p>Period implementacije: 01/2012 – 12/2017</p>	
<p>Glavni rizici: Slaba zainteresovanost građana za problem zagađenje životne sredine</p>	<p>Predviđeni troškovi: Direktni: 500 KM Indirektni: 0 Ukupno: 500 KM</p>	

Status spremnosti projekta: a) Spreman za implementaciju b) Pozitivna studija predizvodljivosti c) Tehnička dokumentacija i analiza troškova d) Projektni prijedlog e) Projektna ideja	Izvori financiranja/sufinanciranja: Opštinski budžet Projekti
Partner(i) Omladinska organizacija	Nosilac projekta/implementacija/monitoring i evaluacija: Opština Berkovići

SEKTOR ATMOSFERA I ENERGIJA

Strateški cilj 3 - ATMOSFERA I ENERGIJA Smanjeno zagađenje vazduha prouzrokovano sagorjevanjem fosilnih goriva za 20%	Operativni cilj 1: Smanjena potrošnja energije od fosilnih goriva za 30% u objektima pod ingerencijom opštine Berkovići primjenom principa energetske efikasnosti	Mjera 3.1.: Postavljena toplotna izolacija i stolarija na objekat administracije opštine Berkovići (veza OC1)
Naziv programa/projekta: 3.1.1. Utopljanje objekta administracije opštine Berkovići		
Opravdanost (problem i rješenje) i kratak opis programa/projekta: Osnovni problem sektora zgradarstva i zagrijavanja zgrada je postojanje zastarjelih, energetski neefikasnih i ekološki neprihvatljivih sistema grijanja stambenog, poslovnog i javnog prostora. Velika većina objekata (stambenih, poslovnih, javnih) spada u grupu izrazito energetski neefikasnih sa potrošnjama i 3 puta većim od standarda za energetski efikasne objekte. Korak u poboljšanju stanja objekata je postavljanje toplotne izolacije i kvalitetne stolarije na objektima pod ingerencijom opštine kao primjer svim akterima na području opštine Berkovići.		
Ciljevi projekta: Smanjena potrošnja energije od fosilnih goriva za 30% u objektima pod ingerencijom opštine Berkovići primjenom principa energetske efikasnosti → 2012 - 10% → 2013 - 30% → 2014 - 60%	Ciljna grupa: Opštinska administrativna služba	
Očekivani rezultati: Smanjena potrošnja energije za zagrijavanje objekta administracije opštine Berkovići	Indikatori: Troškovi energenata za grijanje prostora predmetnog objekta manji za 30% u odnosu na period prije projekta utopljanja.	
Glavne aktivnosti: Upravljanje projektom: Provođenje energetskog pregleda predmetnog objekta - Priprema projektne dokumentacije (tehnički elaborat i sl.) za nabavku i izvođenje radova na postavljanju toplotne izolacije i stolarije - Izbor dobavljača materijala i izvođača radova - Radovi na objektu	Period implementacije: 01/2012 – 12/2014	
Glavni rizici: Nedostatak finansijskih sredstava.	Predviđeni troškovi: Direktni: 20.000 Indirektni: Ukupno: 20.000	
Status spremnosti projekta: a) Spreman za implementaciju b) Pozitivna studija predizvodljivosti c) Tehnička dokumentacija i analiza troškova d) Projektni prijedlog e) Projektna ideja	Izvori financiranja/sufinanciranja: Opštinski budžet 20% Projekti/Donatori 40% Vlada RS 40%	
Partner(i) NA	Nosilac projekta/implementacija/monitoring i evaluacija: Opština Berkovići	

Strateški cilj 3 - ATMOSFERA I ENERGIJA Smanjeno zagađenje vazduha prouzrokovano sagorjevanjem fosilnih goriva za 20%	Operativni cilj 1: Smanjena potrošnja energije od fosilnih goriva za 30% u objektima pod ingerencijom opštine Berkovići primjenom principa energetske efikasnosti	Mjera 3.2.: Postavljena toplotna izolacija na tri zgrade područnih odjeljenja Osnovne škole „Njegoš“ (veza OC1)
Naziv programa/projekta: 3.1.2. Utopljanje područnih objekata OŠ „Njegoš“		
Opravdanost (problem i rješenje) i kratak opis programa/projekta: Osnovni problem sektora zgradarstva i zagrijavanja zgrada je postojanje zastarjelih, energetski neefikasnih i ekološki neprihvatljivih sistema grijanja stambenog, poslovnog i javnog prostora. Velika većina objekata (stambenih, poslovnih, javnih) spada u grupu izrazito energetski neefikasnih sa potrošnjama i 3 puta većim od standarda za energetski efikasne objekte. Korak u poboljšanju stanja objekata je postavljanje toplotne izolacije i kvalitetne stolarije na objektima pod ingerencijom opštine kao primjer svim akterima na području opštine Berkovići.		
Cilj/evi projekta: Smanjena potrošnja energije od fosilnih goriva za 30% u objektima pod ingerencijom opštine Berkovići primjenom principa energetske efikasnosti → 2012 - 10% → 2013 - 30% → 2014 - 60%	Ciljna grupa: Opštinska administrativna služba Osnovna škola „Njegoš“	
Očekivani rezultati: Smanjena potrošnja energije za zagrijavanje objekata OS Njegoš	Indikatori: Troškovi energenata za grijanje prostora predmetnih objekata manji za 30% u odnosi na period prije projekta utopljanja.	
Glavne aktivnosti: Upravljanje projektom: Provođenje energetskog pregleda predmetnog objekta - Priprema projektne dokumentacije (tehnički elaborat i sl.) za nabavku i izvođenje radova na postavljanju toplotne izolacije i stolarije - Izbor dobavljača materijala i izvođača radova - Radovi na objektu	Period implementacije: 01/2012 – 12/2014	
Glavni rizici: Nedostatak finansijskih sredstava.	Predviđeni troškovi: Direktni: 30.000 Indirektni: Ukupno: 30.000	
Status spremnosti projekta: a) Spreman za implementaciju b) Pozitivna studija predizvodljivosti c) Tehnička dokumentacija i analiza troškova d) Projektni prijedlog e) Projektna ideja	Izvori financiranja/sufinanciranja: Opštinski budžet 20% Projekti/Donatori 40% Vlada RS 40%	
Partner(i) OŠ “Njegoš” Berkovići	Nosilac projekta/implementacija/monitoring i evaluacija: Opština Berkovići	

Strateški cilj 3 - ATMOSFERA I ENERGIJA Smanjeno zagađenje vazduha prouzrokovano sagorjevanjem fosilnih goriva za 20%	Operativni cilj 2: Proizvedeno novih 10.000 kWh energije nastale od obnovljivih i/ili alternativnih izvora energije na području opštine Berkovići	Mjera 2.1.: Instalirani solarni sistem za pripremu tople vode na zgrade sportske sale (veza OC2)
Naziv programa/projekta: 2.1.1. Instaliranje solarnog sistema za pripremu tople vode u opštini Berkovići		
Opravdanost (problem i rješenje) i kratak opis programa/projekta: Postojeći sistem za pripremu tople vode u zgradama javne namjene u opštini Berkovići je zastario i prouzrokuje značajne troškove električne energije. Berkovići su poznati kao opština koja ima oko tri hiljade sunčanih sati godišnje što predstavlja dobru osnovu za rješenje naprijed navedenog problema.		
Cilj/evi projekta: Instaliran solarni sistem za pripremu tople vode na zgradi sportske sale → 2012 - 20% → 2013 - 40% → 2014 - 40%	Ciljna grupa: Opštinska administrativna služba Javna institucija „Sport Berkovići”	
Očekivani rezultati: Smanjena potrošnja energije neophodne za pripremu tople vode u zgradama javne namjene u opštini Berkovići	Indikatori: Troškovi energenata za grijanje prostora predmetnih objekata manji za 50% u odnosi na period prije projekta utopljanja.	
Glavne aktivnosti: Upravljanje projektom: - Provođenje energetskog pregleda predmetnih objekata - Priprema projektne dokumentacije - Priprema tenderske dokumentacije - Izbor dobavljača materijala i izvođača radova - Izvođenje radova	Period implementacije: 01/2012 – 12/2014	
Glavni rizici: Nedostatak finansijskih sredstava.	Predviđeni troškovi: Direktni: 30.000 Indirektni: Ukupno: 30.000	
Status spremnosti projekta: a) Spreman za implementaciju b) Pozitivna studija predizvodljivosti c) Tehnička dokumentacija i analiza troškova d) Projektni prijedlog e) Projektna ideja	Izvori financiranja/sufinanciranja: Opštinski budžet 20% Projekti/Donatori 40% Vlada RS 40%	
Partner(i) Javna ustanova “Sport Berkovići”	Nosilac projekta/implementacija/monitoring i evaluacija: Opština Berkovići	

Strateški cilj 3 - ATMOSFERA I ENERGIJA Smanjeno zagađenje vazduha prouzrokovano sagorjevanjem fosilnih goriva za 20%	Operativni cilj 3: Smanjena potrošnja električne energije u sistemu javne rasvjete opštine Berkovići za 30%	Mjera 3.1.: Ušteda električne energije u sistemu javne rasvjete primjenom energetski efikasnih LED rasvjetnih tijela (veza OC3)
Naziv programa/projekta: 3.1.1. Zamjena energetski neefikasnih rasvjetnih tijela u sistemu javne rasvjete sa štedljivom LED rasvjetom		
Opravdanost (problem i rješenje) i kratak opis programa/projekta: Do 5% budžeta lokalnih zajednica se izdvaja na troškove električne energije i održavanja sistema javne rasvjete. Godišnji troškovi električne energije u sistemu javne rasvjete Opštine Berkovići su oko 7.000 KM. Osnovni razlog za ovako visoke troškove je primjena energetski neefikasnih rasvjetnih tjela koji gotovo 90% energije pretvaraju u toplotu a samo 10% u svjetlost. Uz to troškovi održavanja su relativno visoki jer vijek trajanja rasvjetnih tijela koja trenutno postoje u sistemu javne rasvjete oko 20.000 radnih sati. Korak u poboljšanju i optimizaciji sistema javne rasvjete je zamjena energetski neefikasnih rasvjetnih tjela sa LED sijalicama koje troše i do 70% manje električne energije i traju i do 50.000 radnih sati uz zadržavanje istog nivoa osvijetljenosti javnog prostora.		
Cilj/evi projekta: Smanjena potrošnja električne energije u sistemu javne rasvjete za 30% → 2014 - 100%	Ciljna grupa: Opštinska administrativna služba Stanovnici opštine Berkovići	
Očekivani rezultati: Smanjena potrošnja električne energije u sistemu javne rasvjete za 30%	Indikatori: Troškovi električne energije manji za 30% nakon postavljanja LED sijalica	
Glavne aktivnosti: Upravljanje projektom: - Provođenje energetskog pregleda sistema - Priprema projektne dokumentacije (tehnički elaborat i sl) za nabavku i izvođenje radova na postavljanju LED rasvjete - Izbor dobavljača materijala i izvođača radova - Zamjena sijalica	Period implementacije: 01/2014 – 12/2014	
Glavni rizici: Nedostatak finansijskih sredstava.	Predviđeni troškovi: Direktni: 10.000 Indirektni: Ukupno: 10.000	
Status spremnosti projekta: a) Spreman za implementaciju b) Pozitivna studija predizvodljivosti c) Tehnička dokumentacija i analiza troškova d) Projektni prijedlog e) Projektna ideja	Izvori financiranja/sufinanciranja: Opštinski budžet 20% Projekti/Donatori 80%	
Partner(i) JP Vodovod Berkovići	Nosilac projekta/implementacija/monitoring i evaluacija: Opština Berkovići	

Strateški cilj 3 - ATMOSFERA I ENERGIJA Smanjeno zagađenje vazduha prouzrokovano sagorjevanjem fosilnih goriva za 20%	Operativni cilj 3: Smanjena potrošnja električne energije u sistemu javne rasvjete opštine Berkovići za 30%	Mjera 3.2.: Izgradnja LED javne rasvjete (veza OC3)
Naziv programa/projekta: 3.2.1. Izgradnja LED javne rasvjete uz regionalni put R427 - od benzinske pumpe do izlazne table za opštinu Stolac i u dijelu Novog naselja Viduša		
Opravdanost (problem i rješenje) i kratak opis programa/projekta: Na dijelu Novog naselja Viduša uz regionalni put R427 nije izgrađen sistem javne rasvjete, pa se pješaci u kasnim večernjim satima i noću kreću neosvjetljenim trotoarom pri čemu su izloženi opasnostima od saobraćaja. Osvjetljenjem pomenute trase puta, odnosno izgradnjom sistema javne rasvjete sa LED tehnologijom riješio bi se problem vidljivosti staze za kretanje pješaka i omogućilo njihovo bezbjedno kretanje navedenom površinom što bi doprinijelo ukupnoj sigurnosti svih učesnika u saobraćaju. Projekat je zbog uštede energije primjenom LED tehnologije opravdan i sa ekološkog aspekta.		
Cilj/evi projekta: Smanjena potrošnja električne energije u sistemu javne rasvjete za 30% → 2014 - 100%	Ciljna grupa: Opštinska Berkovići Stanovnici opštine Berkovići	
Očekivani rezultati: Povećan sistem javne rasvjete u opštini Berkovići	Indikatori: Javna rasvjeta u ukupnoj dužini 600 metara.	
Glavne aktivnosti: Upravljanje projektom: -Dobijanje lokacijskih uslova i odobrenja za izgradnju objekta - Priprema projektne dokumentacije (tehnički elaborat i sl) za nabavku i izvođenje radova na postavljanju LED rasvjete - Izbor dobavljača i izvođača radova - Postavljanje rasvjete	Period implementacije: 01/2014 – 12/2014	
Glavni rizici: Nerješeni imovinsko-pravni odnosi; Nedostatak finansijskih sredstava.	Predviđeni troškovi: Direktni: 48.000 Indirektni: Ukupno: 48.000	
Status spremnosti projekta: a) Spreman za implementaciju b) Pozitivna studija predizvodljivosti c) Tehnička dokumentacija i analiza troškova d) Projektni prijedlog e) Projektna ideja	Izvori financiranja/sufinanciranja: Opštinski budžet 20% Projekti/Donatori 80%	
Partner(i) JP Vodovod Berkovići	Nosilac projekta/implementacija/monitoring i evaluacija: Opština Berkovići	
Strateški cilj 3 - ATMOSFERA I ENERGIJA Smanjeno zagađenje vazduha prouzrokovano sagorjevanjem fosilnih goriva za 20%	Operativni cilj 4: 30% građana upoznato sa mogućnostima primjene osnovnih principa energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije	Mjera 4.1.: Edukacija građana i promocija osnovnih principa energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije (veza OC4)
Naziv programa/projekta: 4.1.1. Novim znanjima u bolju budućnost		

Opravdanost (problem i rješenje) i kratak opis programa/projekta: Opština Berkovići je mala i izrazito nerazvijena opština. Većina stanovništva, oko 80%, se bavi poljoprivredom. Usresređenost na poljoprivredu, nizak ekonomski status i slab pristup informacijama još uvijek ne dozvoljava interesovanja lokalnog stanovništva za druge oblasti života što je posebno primjetno kod starijih generacija. Ovaj projekat bi bio početak promjene takvog načina razmišljanja i navika koje, usljed neinformisanosti, ugrožavaju kvalitet životne sredine.	
Cilj/evi projekta: 30% građana opštine Berkovići upoznato sa mogućnostima primjene osnovnih principa energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije → 2013 - 100%	Ciljna grupa: Opštinska Berkovići Stanovnici opštine Berkovići Radio Berkovići
Očekivani rezultati: Stanovništvo opštine Berkovići je kvalitetno upoznato sa mogućnostima primjene osnovnih principa energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije	Indikatori: Rezultati anketiranja građana koji pokazuju da je najmanje 30% građana upoznato sa mogućnostima primjene osnovnih principa energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije
Glavne aktivnosti: Upravljanje projektom: - Početno ispitivanje mišljenja građana - Organizacija i realizacija tematskih radio emisija - Organizacija edukacije građana (predavanja, radionica, rasprave) - Izrada brošura i drugih promo materijala - Završno ispitivanje mišljenja građana	Period implementacije: 01/2013 – 12/2013
Glavni rizici: Nezainteresovanost građana za pomenute aktivnosti	Predviđeni troškovi: Direktni: 2.000 Indirektni: Ukupno: 2.000
Status spremnosti projekta: a) Spreman za implementaciju b) Pozitivna studija predizvodljivosti c) Tehnička dokumentacija i analiza troškova d) Projektni prijedlog e) Projektna ideja	Izvori financiranja/sufinanciranja: Opštinski budžet 100%
Partner(i) JP Vodovod Berkovići	Nosilac projekta/implementacija/monitoring i evaluacija: Opština Berkovići

SEKTOR BIODIVERZITET I KULTURNO-ISTORIJSKO NASLJEĐE

Strateški cilj 4 – BIODIVERZITET I KULTURNO-ISTORIJSKO NASLJEĐE Sačuvana, adekvatno vrednovana i u funkciju održivog razvoja stavljena biološka raznolikost i kulturno-istorijsko-prirodno nasljeđe opštine Berkovići	Operativni cilj 1: Valorizovano stanje i identifikovane mjere zaštite biološke raznolikosti i prirodnog i kulturno istorijskog nasljeđa sa posebnim osvrtom na kanjon Bregave i Radimlje prevashodno	Mjera 4.1.: Izrađena studija obima degradacije biljnog i životinjskog svijeta i identifikovane mjere revitalizacije biološke raznolikosti (veza OC1)
Naziv programa/projekta: 4.1.1 Izrada studije obima degradacije biljnog i životinjskog svijeta i identifikovane mjere revitalizacije biološke raznolikosti na području opštine Berkovići		
Opravdanost (problem i rješenje) i kratak opis programa/projekta: Biljni i životinjski svijet postoji na području cjelokupne opštine Berkovići. S ciljem očuvanja i zaštite od propadanja i uništavanja, studijom će se izvršiti valorizacija stanja i identifikovati će se mjere zaštite. Biljni i životinjski svijet zajedno sa prirodnim nasljeđem predstavlja realnu osnovu za razvoj održivog turizma na području opštine Berkovići.		
Cilj/evi projekta: Izrada studije obima degradacije biljnog i životinjskog svijeta i identifikacija mjera degradacije biološke raznolikosti na području opštine Berkovići → 2012 - 50 % → 2013 – 50%	Ciljna grupa: Opštinska administrativna služba Javno komunalno preduzeće Vlada RS	
Očekivani rezultati: Finaliziran dokument - Izrađena studija obima degradacije biljnog i životinjskog svijeta i identifikovane mjere revitalizacije biološke raznolikosti (veza OC1)	Indikatori: Izrađena studija obima degradacije biljnog i životinjskog svijeta i identifikovane mjere revitalizacije biološke raznolikosti (veza OC1)	
Glavne aktivnosti: Upravljanje projektom: - Formiranje radne grupe za izradu studije o valorizaciji stanja prirodnog naslijeđa i identifikacija mjera očuvanja - Održavanje konsultativnih i radnih sastanaka radne grupe za izradu studije - Angažovanje eksternih eksperata za pripremu studije o valorizaciji stanja i prirodnog naslijeđa i identifikacija mjera očuvanja	Period implementacije: 01/2012 – 12/2013	
Glavni rizici: Nedostatak finansijskih sredstava.	Predviđeni troškovi: Direktni: 2.000 Indirektni: Ukupno: 2.000	
Status spremnosti projekta: a) Spreman za implementaciju b) Pozitivna studija predizvodljivosti c) Tehnička dokumentacija i analiza troškova d) Projektni prijedlog e) Projektna ideja	Izvori financiranja/sufinanciranja: Opštinski budžet 20% Projekti/Donatori 80%	
Partner(i)	Nosilac projekta/implementacija/monitoring i evaluacija:	
Nevladine organizacije sa područja opštine	Opština Berkovići	
Fond za zaštitu životne sredine RS		

<p>Strateški cilj 4 – BIODIVERZITET I KULTURNO-ISTORIJSKO NASLJEĐE Sačuvana, adekvatno vrednovana i u funkciju održivog razvoja stavljena biološka raznolikost i kulturno-istorijsko-prirodno naslijeđe opštine Berkovići</p>	<p>Operativni cilj 1: Valorizovano stanje i identifikovane mjere zaštite biološke raznolikosti i prirodnog i kulturno istorijskog naslijeđa sa posebnim osvrtom na kanjon Bregave i Radimlje prevashodno</p>	<p>Mjera 4.2.: Izrada dokumenta kojim se vrši identifikacija kulturno-istorijskog i prirodnog naslijeđa – Registar (veza OC1)</p>
<p>Naziv programa/projekta: 4.2.1 Identificiranje i uspostavljanje registra kulturno-istorijskih spomenika na području opštine Berkovići</p>		
<p>Opravdanost (problem i rješenje) i kratak opis programa/projekta: Kulturno istorijski spomenici i prirodno naslijeđe postoje na području cjelokupne opštine Berkovići. S ciljem očuvanja i zaštite od propadanja i uništavanja, studijom će se izvršiti valorizacija stanja i identifikovati će se mjere zaštite. Kulturno-istorijsko naslijeđe zajedno sa prirodnim naslijeđem predstavlja realnu osnovu za razvoj održivog turizma na području opštine Berkovići.</p>		
<p>Cilj/evi projekta: Identificiranje i uspostavljanje registra kulturno istorijskih spomenika na području opštine Berkovići → 2012 - 50 % → 2013 - 50%</p>	<p>Ciljna grupa: Opština Berkovići Stanovnici opštine Berkovići</p>	
<p>Očekivani rezultati: Finaliziran dokument - studija o valorizaciji stanja kulturno-istorijskog i prirodnog naslijeđa i identifikacija mjera očuvanja</p>	<p>Indikatori: Studija o valorizaciji stanja kulturno-istorijskog i prirodnog naslijeđa i identifikacija mjera očuvanja na području opštine Berkovići se nalazi na web stranici opštinske adminstarcije</p>	
<p>Glavne aktivnosti: Upravljanje projektom: - Formiranje radne grupe za izradu studije o valorizaciji stanja kulturno-istorijskog i prirodnog naslijeđa i identifikacija mjera očuvanja - Održavanje konsultativnih i radnih sastanaka radne grupe za izradu studije - Angažovanje eksternih eksperata za pripremu studije o valorizaciji stanja kulturno-istorijskog i prirodnog naslijeđa i identifikacija mjera očuvanja</p>	<p>Period implementacije: 01/2012 – 12/2013</p>	
<p>Glavni rizici: Nedostatak finansijskih sredstava.</p>	<p>Predviđeni troškovi: Direktni: 2.000 Indirektni: Ukupno: 2.000</p>	
<p>Status spremnosti projekta: a) Spreman za implementaciju b) Pozitivna studija predizvodljivosti c) Tehnička dokumentacija i analiza troškova d) Projektni prijedlog e) Projektna ideja</p>	<p>Izvori financiranja/sufinanciranja: Opštinski budžet 50% Projekti/Donatori 50%</p>	
<p>Partner(i)</p>	<p>Nosilac projekta/implementacija/monitoring i evaluacija:</p>	
<p>Zavod za zaštitu kulturno-istorijskog naslijeđa RS</p>	<p>Opština Berkovići</p>	

REFERENCE

Okvirni plan razvoja vodoprivrede RS:

http://vodeherc.org/images/stories/dokumenti/okvirni_plan_razvoja_vodoprivrede.pdf

Akcioni plan za realizaciju Okvirnog plana razvoja vodoprivrede RS http://vodeherc.org/images/stories/dokumenti/akcioni_plan.pdf

Vodno zakonodavstvo Evropske Unije <http://www.voda.hr>

Okvirna direktiva o vodama: <http://www.voda.hr/Default.aspx?sec=194>

Agencija za vode oblasnog riječnog sliva Trebišnjice, Trebinje (Republika Srpska): <http://www.vodeherc.org>

Zakon o zaštiti životne sredine (Sl. glasnik RS 28/07)

Uredba o projektima za koje se sprovodi procjena uticaja na životnu sredinu i kriterijumi za odlučivanje o obavezi sprovođenja i obimu procjene uticaja na životnu sredinu (Sl. glasnik RS 7/06)

Uredba o postrojenjima koja mogu biti izgrađena i puštena u rad samo ukoliko imaju ekološku dozvolu (Sl. glasnik RS 7/06)

Izveštaj o stanju životne sredine Federacije Bosne i Hercegovine: <http://www.okolis.ba/ba/page/37>

Prvi nacionalni izvještaj Bosne i Hercegovine za konvenciju o biološkoj raznolikosti (<http://www.fmoit.gov.ba/ba/page/63/bh-chm>)

Prvi nacionalni izvještaj BiH u skladu sa Okvirnom UN konvencijom o klimatskim promjenama <http://www.unfccc.ba/ba/posljednje/novosti/21-bih-adopts-the-initial-national-communication-under-the-united-nations-framework-convention-on-climate-change>

Zakon o zaštiti prirode (Sl. glasnik RS 50/02)

Zakon o zaštiti vazduha (Sl. glasnik RS 53/02)

Zakon o upravljanju otpadom (Sl. glasnik RS 53/02)

Zakon o vodama (Sl. glasnik RS 50/06)

Zakon o uređenju prostora i građenju (Sl. glasnik RS 55/10)

ANEXI:

Izveštaj o stanju životne sredine u opštini Berkovići

Forma ankete korištene za ispitivanje javnosti.

